

Anul XIV
Nr. 31 (483)
Sâmbătă
31 iulie
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Poezie și personalitate

Mai mult poate decât vocabularul, imaginile și atitudinea sufletească, ceea ce distinge pe un poet este un ton personal, un sunet specific pe care îl dau versurile lui, un accent unic și inimitabil. Un mare poet se poate recunoaște chiar numai după un singur vers. Poetul adevărat își pune pecetea chiar pe versurile de umplură, pe ceea ce francezii numesc *Cheville*. Cu cât personalitatea unui poet e mai puternică cu atât tonul lui e mai caracteristic și mai ușor de distins. Și iarăși, cu cât personalitatea poetului e mai slabă, cu atât tonul specific este mai greu de observat, mai vag, mai ușor de confundat cu altele și, tocmai din pricina aceasta, pentru ca să fie perceput are nevoie să răsună în intervale mai lungi, în mai multe versuri sau chiar în mai multe poezii. Dovada se poate face ușor, citind pe rând și la întimplare versuri izolate din câțiva poeți:

„Mergi tu luntre-a vieții mele
pe-a visării luciilor valuri”

Versul acesta nu exprimă nici o idee poetică originală; imaginea nu izbește prin nouitate; vorbele nu surprind prin vreo orânduire meșteșugită. Totuși, accentul întregului vers, mișcarea lui, elanul lui, tonul, în sfârșit, are un răsunet unic, pe care orice îndrăgostit de poezie îl va simți imediat. E un vers cules din marelui poem „Memento mori” al lui Eminescu.

De asemenea, cine nu va recunoaște tonul eminescian în versul acesta:

„Ascultînd cu adîncime glasul
gîndurilor mele”.

Diferența de timbru se simte și mai bine cînd aceeași imagine, sau același complex de imagini, apare la doi poeți deosebiți sufletește și între care nu poate fi vorba de o înfrîurire. Iată câteva versuri din „Memento mori” al lui Eminescu:

Nu vedeți că în furtune vă blestemă oceane,
Prin a craterului gură răzburane cer vulcane,
Lava de erol grămădită o reped adînc în cer
Prin a evului nori negri de jăratec cruntă rugă
Cître zei...

Și iată acum câteva versuri din alt poet:

Cu ochi de mări, cu gura vulcanilor, cu frunzi
De stînci, cu nări de peșteri, cu braț de munți,
Cu-avîntul,
Cutremurului urlă îndurerat pămîntul!
În rug de ger se-nalță, pe culmi, ghetați cărunți
Și alba lor dojană o știe numai vîntul...

Coincidența e desăvîrșită în ce privește imaginile. În amîndouă fragmentele e aceeași atmosferă de blestem și de revoltă. Totuși deosebirea de ton e evidentă. Fragmentele nu pot aparține decît la doi poeți deosebiți. Valoarea vorbelor este considerată în chip felurit de amîndoi. Este o diferență de glas. Cuvintele sună altfel la unul și altfel la celălalt.

Iată un distih luat la întimplare din opera altui poet:

Arbori cu crengi tăgăduitor aplecate
Fac soarață în jurul unui lăuntric suspin...

Este aici un puternic ton caracteristic, menit să reveleze imediat poezia lui Lucian Blaga, poezie mediativă, cu imagini trecute îndelung prin gînduri și în care natura colaborează cu gravitate la cugetarea poetului.

Și iată alte două versuri:

Cînd pleci, să te-nsoțească piiza bună
Ca un inel sticlind în dreapta ta...

Sînt două versuri din cele mai puțin vestite ale lui Tudor Arghezi. Ciudățenia lor, felul neglijent în care sînt aruncate cu un aer de bo-bîrnac verbal, dau imediat tonalitatea „Cuvintele potrivite”, caracteristică pentru o bună parte din poezia lui Arghezi, poezie cu tife în infinit și mînușchii de imagini aruncate în vers de-a valma. Același ton răsună și în versurile acestea, culesse iarăși printre cel mai puțin cunoscute ale lui Arghezi:

Astăzi soarele prin ceață
S-a născut din haos, mort.

Pecetea poetului e bine apăsată și autentică. În schimb, care vers singur din cîntare sau cîntare poet, chiar vestit pe vremuri, răsună în noi ca un ecou fără pereche? Oricît ne-am încorda atenția de-a lungul a sute de versuri, tot n-am putea alunga o impresie de platitudine. Nici un vers nu se desprinde cu o valoare unică și inimitabilă. Totuși stilul există și la acei poeți, bineînțeles, dar în cel mai bun caz, un stil mediocru corect, care exprimă o slabă personalitate poetică, cu pecetea ștersă de la început.

Tonul face poezia. Cheia poeziei pure aici trebuie căutată. Fiorul unui singur vers sau al cîtorva versuri e destul pentru ca în amintirea noastră să răsară o întreagă lume de idei poetice. Opera poetului adevărat se ogîndește în fiecare din versurile lui cum se răsfrînge cerul într-o picătură de apă. În tremurul unei frunze treamătă toată pădurea.

AI. PHILIPPIDE

ÎN ACEST NUMĂR:

ZILE DE DAR

proză de Radu Tudoran

PEISAJ INDUSTRIAL —

un reportaj de Mihai Diaconescu

D. ANGHEL ÎNTRE FANTAZIE ȘI REALITATE

(pag. 3)

Omul citind

Mă urmărește o imagine de mare forță expresivă, pe care am zărit-o cîndva, cu șase ani în urmă, în atelierul unui pictor italian. E vorba de Renato Guttuso și de obsedantul chip al omului cu ziarul, rețut în citeva zeci de pinze. Din toate colțurile atelierului te întimpina chipul unui bărbat matur, cu trăsături neclare, parcă topite de o tensiune lăuntrică insuportabilă; în brațele sale larg deschise paginile mari ale ziarului se deschideau copleșitor și omul părea că se așvîrle în ele, mistuit de veștile misterioase, chemat de un adevăr mai puternic decît viața lui...

În aceste zile de vară deplină, cînd scoarța de bitum a orașului arde și se topește sub pașii noștri toropiți, e plăcut să te apropii, în locuri umbrite, de tonetele cu cărți. Pasul în stradă al librărilor a fost bine primit de cei cărora le-a fost destinat și întotdeauna în jurul meselor stivute de volume trecătorii se opresc cu interes. Unii răsfoiesc în treacăt cu degete grăbite noutățile abia descinse din tipografii, alții cer după o scurtă reflecție o carte sau alta, cei mai mulți — și nu e nimic nefiresc în asta — se mulțumesc să parcurgă citeva pagini, după care își văd de drum.

Homo leggens, omul citind, ce e extraordinară este imaginea sa! Actul lecturii este, pentru mine, cel mai frumos din cele exclusiv umane. Mult mai bogat și mai cuminte decît scrisul (imi dau seama cu tristețe chiar în vreme ce aștern aceste rînduri), care, prea adesea, e dominat de orgoliul zadarnice. Omul citind este fundamental frumos. Îl privesc cum stă la hotarul a două lumi, cea din sine însuși și cea din carte, aparținînd amîndorua. Omul citind se află lîngă tine cel care-l contempli și, parcă dizolvîndu-se în lumina clară a verii, dispăre lăuntric în aepărtarea lecturii.

Nu știu cum va fi în viitor, dacă e adevărat că însuși cartea ca volum va pieri, înlocuită de peliculele talnice. Unii futurologi prevăd în locul lecturii un fel de vizionări ca de televiziune. Nu înțeleg prea bine și, cu melancolie o spun, nu mă interesează. Deocamdată, trăiesc bucuria vîntîririi cu cartea, așa cum se precintă ea astăzi, mai mult sau mai puțin groasă. Și bucuria lecturii devoratoare îmi pare fără egal, în aceste zile de vară cînd pe străzi văd oameni mulți, citind.

Ilie CONSTANTIN

Laudă inteligenței

izolat în gîndirea științifică contemporană. Asistăm, totodată, la o „insistență” tot așit de marcantă în studiul constituției fizice a materiei. Apoi, explorări convergente, chiar dacă pornind din puncte diferite, vizează, toate, constituirea unui corp solid de cunoștințe privind antropologia — în sensul cel mai larg al termenului — cunoașterea omului, a societății umane. Departe de a ne îndemna să „renunțăm la a gîndi omul” — cum pretinde Foucault —, toate aceste eforturi ale gîndirii științifice moderne sînt dirijate spre constituirea unui nou chip al omului. Omul în era explorărilor cosmice năzuiește spre o lărgire și o adîncire a conștiinței de

Malîța în capitolele volumului său recent apărut *Autocensu*. Îndeosebi cele douăsprezece paragrafe ale meditației sale pe tema „gîndirii moderne” se constituie ca o descriere succintă dar și ca o pledoarie pentru diversele funcții caracteristice ale acestei gîndiri. Caracteristicile gîndirii moderne pe care le enumeră eseistul sînt tot atîtea perspective deschise asupra umanului. Gîndirea (practică, globală, probabilistă, modelatoare, operatoare, pluridisciplinară, prospectivă etc.) nu este, nicidecum, un mecanism autonom. Cercetată în intimitatea articulațiilor ei, ea vădește ceea ce am putea numi *umanitatea ei*. Și nu înțelegem aceasta doar în sensul firesc, al apartenenței ei la un om gînditor ci și la co-prezența ei în toate demersurile omului. Mai mult decît atît, inteligența umană, atît de activă pe diverse tărîmuri, în zilele noastre, probează desăvîrșirea unor teze — precum aceea citată, a lui Michel Foucault, privind „pieirea omului”. Cum arată Mircea Malîța, revîbind despre optimismul gîndirii moderne: „Încrederea în capacitatea omului de a rezolva probleme este întregul filozofic de multă vreme. Ea este substanțiată recent, prin performanțele revoluției tehnico-științifice. Acum s-au născut și mijloacele de a atinge planuri ambițioase. Speculația verbală, cu capcanele și limitele ei, a fost pesimistă. Încrederea începe la hotarul unde apare și acțiunea. Filozofia coerentă care crede în realitatea lumii și în mișcarea ei logică a fost cea care a făcut alianța cu acțiunea pe planul societății. Ea a fost și este optimistă, încrezătoare. Așa este și gîndirea modernă. Analiza gîndirii moderne ca și a limbajului probează contrarul tezei lui Foucault: apariția unei noi etape în progresul umanității.

Aceasta nu devine o evidență pentru reflecția noastră decît atunci cînd înțelegem de ce elogiul inteligenței, cercetarea gîndirii moderne se asociază — ca și în eseu lui Mircea Malîța — cu un discurs despre pasiunea umană și un altul despre activă inteligență a minilor.

Nicolae BALOTĂ

UMANITĂȚI

sine însuși. Problemele limbajului nu pot fi desprinse decît arbitrar de cele privind gîndirea umană, de cele privind fenomenele vieții sociale, de diversele forme ale conștiinței sociale. După cum, în zorii erei moderne, umanității vădeau o particulară pasiune pentru filologie, descoperind, reeditînd, cercetînd și gîndind pe marginea textelor antichității elino-latine, asociînd aceste studii ale lor cu cele istorice ca și cu propagarea unor înalte precepte etice și cu revendicarea unor drepturi noi pentru cugetul uman, pentru întreaga făptură umană, tot astfel, și cu atît mai mult, în epoca contemporană, studiul limbajului nu poate fi dissociat de acela al omului în totalitatea sa. Gîndirea nu poate fi desprinsă de cel care gîndește decît pentru stricte rațiuni de „laborator”. Dincolo de limitele acestea, dincolo de falsele suprafețe ale unuia sau altuia din disciplinele științifice se realizează acea *unitate de perspectivă* asupra omului cître care trebuie să tindă cugetarea științifică.

Un elogiu strălucit al inteligenței ne oferă Mircea

POȘTA REDACȚIEI
de Fănuș Neagu

O JUMĂTATE DE PAGINĂ
de Marin Sorescu

REVISTA STRĂINĂ

Drumurile sînt gesturi

cronica pietonului

Ca și fîntînile de pe marginile lor, drumurile sînt gesturi și atitudini de dăruire și alinare anonimă, semne jăcute cu mîna către cei care au trecut, trec sau vin, — durată tăiată în timp prin tăietură subțire, fascinantă și înșelătoare în cîmpie, epică în deal sau pădure și dramatică, fabuloasă în munte. Aparținînd tuturor și nimănui, drumurile au fost printre cele dintîi organizări și gospodăririi împreună ale pămîntului...

Pietonului, adică celui care a croit, bătătorit și lărgit potecile vîin cînd le-a dat „deschiderea” și strălucirea în asfalt a drumurilor moderne, i se rezervă de către acestea din urmă un spațiu din ce în ce mai mic iar magistratul îl aruncă pur și simplu pe drumuri, pe aite drumuri. Situația e compensatorie dacă ne gîndim că cei de dinapoia parbrizului parcurg sute și mii de kilometri ca să facă — într-o localitate turistică sau istorică — vreo cîțiva pași pe jos.

Tără a rîurilor, a tuturor formelor de relief și mai ales a unor firi comunicative, sîntem și o țară a drumurilor. Acum se construiește, lărgit și tăiat în munte de brațe tinere cel mai înalt drum, Transăgărașanul, lung de aproape 100 de km. Drumul trece, firesc, pe lîngă firul apelor și pe lîngă lacuri care dacă au fost numite „cercei” ai munților, atunci Transăgărașanul se cere numit salba care legîndu-le le sună și le mai străluciește odată.

Se „asaltează”, se forează și se aruncă aici zilnic, tone de piatră în aer ingenunchindu-se treptat neînvinsele culmi ale Făgărașului. Și în urma artificierilor sau bulldozeriștilor rămîne doar mirarea caprei negre care, venită să se adapte, nu mai găsește nici poteca nici ochiul de apă știut și bate uimită și înspăimîntată cu copita în piatra surpată, răvășită și supusă.

CANDID

cronica literară

George Macovescu VÎRSTELE TIMPULUI

Din cite știm, pînă în momentul de față, nimeni nu s-a încumetat să elaboreze dacă nu un studiu exhaustiv cel puțin o schiță de istorie a publicisticii literare românești. Și ce mină de fapte semnificative în cele mai diferite direcții ne oferă istoria atît de bogată și de strălucită a acestui gen. la noi? Căci, într-adevăr, este vorba de un gen literar cu nimic mai prejos decît celelalte; un gen care, în ciuda totalei lui ignoranțe la scara teoriei literare, sfidează circumspecțiile paraesthetice și rigiditățile clasificărilor excesive, impunându-și întotdeauna prezența în chipul cel mai acaparator cu putință. Pulsul viu, imprezvizibil în meandrele lui, dinamica interioară a unui anumit moment literar înțeles în totalitatea relațiilor cu epoca de care ține, deci tot ceea ce constituie dosarul existenței așa-zicînd intime aparținînd acestui moment aici, în textul publicistic adesea uitat, este de identificat. Dar inestimabila valoare de radiografie psihologică, intelectuală etc., raportată la însăși persoana aceluia ce se manifestă în cuprinsul genului? Fără teama de a exagera, se poate spune că, privită din acest unghi, publicistica literară concurează la poziția privilegiată de pandant al jurnalelor intime și al corespondenței. Ea este tot atît de capabilă a dezvălui datele revelațiilor ale personalității celui ce o practică; îndeosebi latura biografică „obiectivă” a acestuia este pusă în lumină cu o asemenea forță încît nu o dată deducțiile facilitate de sursele arhivistice apar de o fragilitate vizind incredibilul.

În ultimă analiză, marca publicisticii literare autentice rezidă în intensitatea cu care produsul său intrunește, în egală măsură, calitățile unui document de epocă cu valoare de unicat și pe acelea ale unei fișe autobiografice imposibil de reconstituit pe altă cale. Este și concluzia pe care ne-a impus-o volumul **Virtele timpului** de George Macovescu, nu de mult apărut la editura „Cartea Românească”.

George Macovescu este un profesionist al publicisticii literare într-o accepție oarecum specială. Vrem anume să spunem că pentru el gazetăria de tîmna superioară, literară, nu e numai o chestiune de strictă meserie, îndeplinită în mod calificat. Totodată, nu poate fi vorba nici numai de cunoscuta nevoie a scriitorilor și, în general, a intelectualilor de a ieși direct în arena confruntărilor social-politice (sau de alt ordin) la zi. Mai presus de orice, pentru George Macovescu gazetăria, practicarea acesteia relevă statutul unui mod de existență. Sursele din care provin datele statutului în cauză credem că sînt, în special, următoarele două: supunerea unei autentice vocații literare, în cea mai mare parte, la exigențele genului publicistic, de o parte, și, drept consecință, de altă parte, ferma încredere în posibilitățile nelimitate ale acestuia de a-și asuma sarcina unei exprimări totale, în ordinea realității fenomenologice și psihologice. De altminteri, socotim că tocmai confluența acestor doi factori este chemată a particulariza condiția estetică a publicisticii moderne în general. Cel puțin reportajul literar este, indiscutabil, rezultatul „renunțării” deliberate la serviciile literaturii de imaginație (inclusiv la acelea ale poeziei!) și al virtuților sale de a se implica în spiritualitatea epocii, în conștiința social-politică și, bineînțeles, umană a acesteia.

Parafrazînd un cunoscut adagiu referitor la definiția romanului realist clasic, putem conchide că publicistica literară modernă, îndeosebi reportajul, se situează într-un semnificativ raport de concurență cu oficiul stării civile și cu aspirațiile prozei de ficțiune spre autenticitatea pură, emancipată de servituțile stereotipiei artistice. Este notorie aserțiunea lui Geo Bogza emisă cu decenii în urmă — potrivit căreia în împrejurările vieții contemporane nici cea mai dezlănțuită imaginație artistică nu e în măsură să depășească gradul de senzaționalitate prezentă în însuși miezul existenței cotidiene.

Sincer vorbind, autorul cărții **Virtele timpului** nu ni se pare totuși un adept al viziunilor guvernate de nuditatea faptelor insolite. Doar în citeva rînduri textele sale fac loc unor pasaje de acest gen: „În statisticile oficiale publicate se poate citi, de exemplu, că România are cel mai mare procent de nașteri, față de populație dar și cel mai mare index de mortalitate pentru copiii mici. Tot în aceste statistici se mai poate citi că țara aceasta stă în fruntea celorlalte din punctul de vedere al deceselor cauzate de tuberculoză. Se spune chiar că proporția ar fi cam 18 la 10 000 de locuitori. Cifra aceasta provoacă îngrijorare cu atît mai mult cu cît o altă statistică arată că pentru douăsprezece cazuri de tuberculoză, în faza cea mai periculoasă, există un singur pat de sanatoriu. Deci, pentru unsprezece bolnavi sentința este cunoscută: moartea sigură” (**Un pat pentru doisprezece tuberculoși, 1937**). Sau urmatorul tip de „preluare” a cifrelor din mercurialul oficial al Camerei de comerț și industrie din București: „Anul trecut, dacă voiai să mîncîni o salată de roșii, plăteai pe kilogram 2,25—3 lei, pe cînd ieri nu puteai avea această plăcere decît dacă scoteai din pungă 11—22 lei. Dar dacă la friptură voiai să ai o salată de castraveți, găseai în piață cu 2—3 lei bucata. La 11 august 1940 un castravete costă la București 8—13 lei” etc. (**Așa a hotărît scumpetea I, 1940**).

Cum spuneam, asemenea volupități pentru despuieră datelor concrete, pentru producerea lor ca atare sînt cu totul rare. În același timp e de remarcă că lucrurile se petrec astfel numai pentru că demonstrația de principiu o cere, autorul fiind interesat de substratul semnificativ, de ceea ce poate conduce spre generalizarea indubitabilă. Artă de reporter a lui George Macovescu stă nu atît în apăsătorul pentru descrierea frustă, realizată „la fața locului”, cit mai ales în acuitatea comentariului și în gradul de participare afectiv-intelectuală, totul supunîndu-se firesc, fără ostentație, unei perspective ideologice-politice și social-morale dintre cele mai transante: aceea înculcată publicisticii militant de apartenența lui la lupta partidului comunist.

Artistic, linia de forță a volumului **Virtele timpului** este asigurată de tonalitatea lejer-bonomă cu care este condus comentariul — ceea ce dă o binevenită impresie de angajare directă în dialog cu cititorul — și de însușirea acelei indefinibile disimulări ironice de care nu poate beneficia decît gazetarul-artist. Autorul e conștient de faptul că „la concret”, cititorul este cel puțin tot atît de edificat asupra celor ce se întîmplă în jurul lui. Drept care manifestă o completă îndepărtare de vanitatea că el ar ști mai mult decît ceilalți. La fel, îi sînt străine și inclinările pentru violența verbală, pentru articolul de gazeta asimilat speciei pamfletului. Se scoatează în primul rînd pe iradiția exemplară a „banalului”, a ceea ce plutește în aer, a ceea ce se află la ordinea zilei. Pentru George Macovescu — s-ar putea zice — nu excepțiile confirmă regula; însemnele acesteia sînt depistabile la tot pasul și, paradoxal, tocmai într-o asemenea stare de fapte rezidă caracterul senzațional al existenței umane în societatea modernă. Pus în fața a ceea ce el știe

tot atît de bine ca și scriitorul, cititorul se simte integrat celor descrise și comentate, încît angajarea lui în dialog este realmente afectivă, pornită de la inimă. Ceea ce asigură premise ideale pentru finalizarea morală și politică eficientă. Alfel spus, George Macovescu are rărul dar al publicisticii plin de tact și de solitudine față de cititorul său, căruia îi acordă drepturi de partener egal la discutarea și înțelegerea marilor și (cine știe cît și cum?) micilor probleme ale timpului său. Iată, spre pildă, modul total anticereimonios — un mod „oarecare” — de enunțare a temei dintr-un comentariu politic consacrat vertiginosului nazificării a Germaniei pe la mijlocul deceniului al patrulea al veacului nostru: „O revistă americană publică o fotografie cu următoarea explicație: „Satul olimpic devenit școala militară germană. În adevăr, fotografia reprezintă un pavilion al satului olimpic, prin fața căruia trece o trupă de soldați băntînd celebrul „pas al gîștei”, văzută și auzită acum douăzeci de ani pe Calea Victoriei. Pe frontispiciu se poate citi: „Infanterieschule” (**Satul olimpic — infanterieschule, 37**). Sau începutul unui eseu traversat de acea gravă chestiune a istoriei contemporane care este chestiunea păcii și a războiului, a înarmării și a dezarmării; e un început de un didacticism atît de subtil condus încît contactul cu sensibilitatea și cu rațiunea cititorului nu se poate realiza decît la nivelul supremei lui ingenuități: „Cînd omul a descoperit că pentru a se apăra de semenul lui sau pentru a-l ataca poate să arunce în el cu o piatră, s-a inventat prima armă și de atunci a început cursa înarmărilor. Este adevărat că de la bolovanul azvîrlit prin forța brațului și pînă la bomba nucleară trimisă la țintă prin puterea rachetei intercontinentale au trecut multe, foarte multe milenii, dar tot atît de adevărat este — și să nu ezitam să o spunem — că nu s-au produs prea multe modificări în mentalitatea omului, în concepția lui despre conviețuire, despre drepturile și îndatoririle în societate, în comunitatea umană” (**E pur, si muove...**, 1970).

Firesște, pentru a beneficia în publicistică și de privilegiul adevizării afective a cititorului este nevoie ca autorul însuși să fie înzestrat cu un cit mai sporit coeficient de afectivitate și, totodată, să fie capabil de a o transmite în chipul cel mai natural cu putință. În egală măsură, o interesantă panoramă a istoriei contemporane dar și un document unan de gajînd adînci inflexiuni de lirism confesiv, cartea **Virtele timpului** se impune atenției mai ales grație satisfacției acestui hotărîtor deziderat.

Nicolae CIOBANU

GELLU NAUM
Copacul-animat
Poeme. Editura „Eminescu”

ADRIAN PĂUNESCU
Sub semnul întrebării
Interviuri. Editura „Cartea Românească”

LIVIU BRATOLOVEANU
Oameni la pîndă
Roman (vol. I) Editura „Cartea Românească”

posta redacției

GINDACEL. Sigur că da, vara și gîndăciile scriu poezie. Alfel cum ar crește mișunile?! Mi-au plăcut la nebunie versurile dumitale, o să le tipăresc pe o foaie de lipan și-o să cos foaia cu fir de rafie la urechea unui cui de lăstuni. Orice vrăbie o trece pe-acolo să citească și să-și smulgă penel de necaz: „Turturică, turturică / Dragă ipoteză mică / Cîntî întreaga zălucă / De te-ascultă mare și mică / De la cal pînă la furnică”. Te rog să fii atent (ă) Gîndăcel, în ultimele două versuri ai pierdut pasul, trebuie s-o îți totdeauna unu, doi, trei, stîngul pe tobă, patru, cinci, șase, dreptul pe trompetă, șapte, opt, nouă, și cu a brînzei zece, n-ai văzut un iepure chiar gonind călare pe-o vulpe jupuită? Gîză, gîză, gîzuliță, dragă ipoteză mică.

VASILE ELIAD. În „Hotelul bunului Dumnezeu” doarme somn dus o plicteală de moarte. Doarme cu capul pe o scrumieră plină cu mucus de țigări Kent (lungi sau scurte?) și cu călețile pe două cereafuri înmulate în coniac și la gemurile bișite o ploaie nedată cu undelemn pe la subțorii. Ce să fac eu cu asemenea povestire și cu sora ei, intitulată „Căldr”? Ești foarte tînar și evident, îți place să poezi. Îți dau un sfat: ia-ți ca modele (de viață sau de scris) oameni care nu intrînzir cu pasul lîngă nimicuri desiccate cu vorbe goale.

RAMAYANA. Mi-ai scris în primăvară și-ți răspund în vară. Poeziile nu s-au învechit, dar n-au fost noi nici în clipa scrierii lor. Dumneata vorbești hohotînd și poezia pe care-o încerci (de dragoste, de meditație) se cere sopțită, spusă în taină. Cuvintele se cer înțelese și plantate în cîmp

cu ploaie, și dumneata, oneori, le izbuești cu piatră: „...așa cum păsările vor ultimele lucruri și piciorarele iarba mestecănoasă a pămîntului”.

GHEORGHE MARIN. În „Partida de pocher” n-am găsit nici-o chîntă roială. Numai perechi de septari cu optari, cirpe cu zdrențe, după cum spune un prieten al nostru mai mare care, în tinerețe, și-a ruinat multe nopți trăgînd de urechi un valet de treflă care se încapățîna să doarmă sub manșetele partenerilor. Pas parol.

SEVER MIHALACHE. „Conceptul de structură, semnificația și limitele metodei structurale” — iată un lucru la care nu mă pricep deloc. Încearcă la o revistă de specialitate.

M. MORARU. Nu-i frumos ceea ce faci. Participi la un concurs și vrei să afli de la mine numele scriitorului, laureat al Premiului Nobel, care-a întocmit Antologia poezilor români apărută în Argentina. Un concurs presupune pregătire serioasă, de ce să-l cîștigi dumneata cu capul altuia? Te rog să mă crezi, după ce ți-am citit scrisoarea am simțit acru în gură.

ALEX. COBNEAC. Reproduc din scrisoare: „Mă încălesc mare (cu mînjuscule, n.n.) ca să mă înțeleg mai ușor. Iată date despre mine: 1968 am făcut primii pași în poezie, 1969 am făcut un progres simțitor, 1970 am participat la olimpiada pe ore, la celelalte n-am participat. 1971 cum spune tov. președintele al cenaclului încep să mă conturez în viața cenaclului. Tot în anul ăsta prin intermediul ziarului dvs. vreau

să-mi încep viața literară. Dacă nu puteți să-mi răspundeți acasă, atunci în ziar. Subiectul schiței pare a fi lacrimogen și mie teamă de un eșec. Să știți că nici-o idee nu e plagiată. Foile sînt tăiate strîmb dar sper să înțelegem ecam scris. Plus de, asta sunt o serie de greșeli pe care le-am corectat”. Îți răspund cu versurile lui.

GICU ARNĂUTU: „Căprioare, căprioare, / Vîno-n denul cu moior / unde mă bat c-un picior”. Ca să-mi treacă al meu dor”. Aur, Gicule dragă, și s-auzim de linguri de aramă.

GEORGE CEL IUBIT DE ZEL. Furie turnată frumos în tipire. De ce nu-ți iese și proza pe calapodul ăsta? Din vina mea, nu-i așa?

MAL ROBERT. Nu mă încîntă scrisorile. Aștept manuscrise.

ALGA Z. Mulțumesc pentru toate gândurile bune. Dar, ca și în cazul lui Mal Robert, aștept manuscrise.

UCENICU. Încearcă la revista „Luminița”.

ION TRIF. „Nunță cu ochi de mireasă” — o schiță care nu mi-a plăcut. E scrisă schiop. Acum, după ce-ai debutat, ești dator să lucrezi de zece ori mai mult ca înainte.

IN NICI-UN FEL: Morlova Florea, U. I. Sav. Nicolae Feneșian, Iliș Hornicaru, Tudor Măgureanu, Elena Radu, Costel Cristoreanu, Vasile Huțu, Gh. Grătianu, Jeni Petruș, Basilius V. Bota.

Fănuș NEAGU

avantpremieră editorială

VICTOR EFTIMIU
Negotatorul de idei
Schițe și nuvele. Editura „Cartea Românească”

RADU TUDORAN
Anotimpuri
Roman. Editura „Cartea Românească”

ALEXANDRU IVĂSIUC
Vestibul
Roman (Ediția a II-a) Editura „Eminescu”

compendiu

TRISTAN TZARA Primele poeme

Sasa Pană continuă popularizarea literaturii de avangardă retipărind la Cartea Românească, într-o versiune completată cu numeroase inedite, Primele poeme ale lui Tristan Tzara. Ediția este reținută și prin postfața însurecția de la Zürich.

Vitiorul animator al „stării de spirit” dadaiste era un adolescent atunci cînd compunea în românește aceste prime poeme. Faptul nu-l împiedică pe comentatorul francez Marc Alyn (citit de îngrijitorul ediției în postfață) să afirme: „Tzara a ses debuts etait

déjà un élégiaque de grande soufle, aimant sans doute les rapprochements insolites”.

Intr-adevăr, asemeni lui B. Fundoianu, Tzara cîntă în tinerețe tristețe provincială, cu un timbru distinct care arată o mare precocitate. Dar, în timp ce la Fundoianu viziunea apăsătoare se gravează în plumb, la Tzara imagistica volatilizează peisajul. Tînrul poet e un neglijent princiar care nu face efortul de a-și impune prezența. Răzvrătiri vagi, iubiri, melodii uitate i se risipește printre degete. Cu un amuzament melancolic el privește toată această lume care pleacă și adoarme îngîmînd: „Iubită, (auzi) se vaită plopii că pleci / Și eu mă gîndesc: să nu-ți fie frig / Să iei haine groase și cărți de ciut / (O să găsești într-o noapte un crin vestejit)” — Elegia pentru venirea iernii.

Plecarea are mai mult o semnificație temporală, e o scufundare în timp. Tzara e un poet al provinciei în măsura în care timpul poeziei sale e somnolent și difuz.

Chiar în momentul în care sînt exprimate, sentimentele capătă parfumul unor amintiri de demult („Verișoară, față de pension, îmbrăcată în negru, guler alb, / Te iubesc pentru că ești simplă și visezi!” — Verișoară, față de pension), iar amintirile propriu-zise devin vestigiile unui timp legendar („În sîmîniță de crini / te-am înmormîntat senin / ne-am iubit în clopotnițe vechi / anii se distrază / ca dantele vechi”. — Tristețică casnică). Prin urmare, dacă se poate accepta că Tzara era un „elegiac” în poemele de tinerețe, e îndoielnic că el „iubea aproprieții insolite”. În adolescentul de 16 ani nu trebuie văzut numădicit viitorul însurecționist de la Zürich. Mai degrabă, e caracteristic pentru acea vîrstă o lenie fermecătoare în căutarea expresiei. Sau, pentru a împăca lucrurile, putem vedea în primele poeme o anticipare a reformelor dadaiste, însă nu prin forțarea, ci prin neglijanța limbajului.

HORIA BĂDESCU

Marile eleusii

Decamdată, universul lui Blaga plutește într-o difuzie de tîherțe și presimțire artistică. Se întrezăresc primele contururi ale unei siluete care înalță brațele spre ploaia de raze și murmură cîntece de mulțumire. E un panteism fericit, copleșit de singurătatea fericirii sale prea mari. Ca o roată enormă, timpul se mișcă încet, împăcat și secund. Linia pură a viziunii este însă perturbată, după cum observăm, de zvicnirile singelui tînar. Asemeni lui M. Dinescu, autorul Marilor eleusii sfidează înca boem inevitabilă perimare: „Iată, aș da oricînt pentru noaptea aceasta / Tîncir sintem, nebuni și puțin derbedei / O, prieteni, svîrlîți peste umăr / Portretul frumosului Dorian Gray.” — Gau-

deamus. Scurtele momente de bravură se datorează însă frisoanelor vîrstei. Adevăratele cale a poeziei lui H. Bădescu duce la muzicalitatea înaltă și deplină a poeziei lui Blaga: „Dar noi vom trece, ne vom petrece / Pînă la verile, năltele serile, / Pînă la sfera cu sunet rece / Linele, pînele veghnic vegherile.” — De profundis.

Prin urmare, H. Bădescu nu e un epigon (pentru că nu preia doar automatismele stilului), dar nici un original (pentru că nu inaugurează o viziune proprie). De aceea, poezia sa constituie o problemă estetică. Raportată la Blaga, această poezie pare o reluare inuită; judecată în sine, ea își dezvăluie frumusețea. Pentru a înțelege mai bine problema, să-i simplificăm datele: dacă am copia literalmente o poezie de Blaga, copia respectivă ar mai conține sau nu o valoare estetică?

GH. GRIGURCU

Riul incinerat

Riul incinerat (ed. Dacia — 1971) aparține unui autor care a mai publicat versuri (Un trandafir învață matematica — 1968, Trei nori — 1969), dar a cărui vocație evidentă rămîne critică. În recentul volum, cele mai multe formulări se referă la literatură, ca la un mediu de existență. Așa cum poetul adevărat se exprimă prin elementele realității, Gh. Grigurcu se exprimă prin elementele poeziei. Avem astfel de-a face cu o realitate de două ori reflectată, care s-a rafinat atît de mult, încît pare un joc de oglinzi. Pentru a ajunge la transparența ei densă, autorul năzuiește să fie un „fluid stilist” și, într-adevăr, expresia sa e fluidă.

Dacă poetul adevărat condamnă pătrunderea în tainele lumii, Gh. Grigurcu condamnă pătrunderea în tainele poeziei: „Acestui cîntec de i-ai afla subtilitățile / toate, n-ai mai putea trăi, / de i-ai desface carapacea, de i-ai desfigura / trupul moale și lent / înspăimîntător ca un nor.” — Acestui cîntec de i-ai afla. Dacă poetul adevărat visează un paradis cu oameni inocenți, Gh. Grigurcu visează un paradis al curintelor inocente: „Se spune că-n largul cerului cade mulțimea curintelor. Și le culegem intacte ca-n ziua dintii, fără greseli de limbă, fără iubiri, într-o vastă încoronare de clipe libere.” — Se spune. Corespondența aceasta nu e vizibilă peste tot, dar ca relație fundamentală se păstrează mereu. Astfel, Riul incinerat se poate defini și ca act poetic secund, dar și ca act critic năiv. În orice caz, indiferent de categoria estetică, poezia lui Gh. Grigurcu delectează, cu excepția unor aforisme banale („Chiar lauda e mai curată decît admirația ciugată”, „Nici un monstru nu satisface porumbelii” etc.).

Alex. ȘTEFĂNESCU

D. Anghel între fantazie și realitate

jurnalul unui martor ocular

Despre creație

Termenul de creație e folosit, în general, în activitatea artistică și denumirea de „creator” se dăruie cu destulă ușurință. Aflăm că X a plecat nu știu unde „să creeze” că Y se află în „criză de creație” iar că fericitul W într-o perioadă de mare forță creatoare. Eu cred că întreaga viață trebuie să fie creație, munca, relațiile cu ceilalți oameni, — fiecare act al omului poate să fie un act de creație. Nu e vorba aici de afirmația frivolă că trebuie să facem din fiecare zi a existenței noastre o zi de sărbătoare — caracterul festiv al existenței nu depinde de noi, — nici de afirmația intelectualistă că fiecare gest trebuie să fie o capodoperă, ci de ceva mult mai simplu, viața este totuna cu creația. Cum această afirmație are ceva prea paletic o să încercăm s-o dăm jos de pe soclu, argumentând-o.

Ca să scăpăm de obsesia artei trebuie să mărturisim că nu toate produsele artistice sînt din zona creației, cele mai multe din ele sînt rezultatul unor calcule, mai mult sau mai puțin reușite. Ele sînt făcute, nu născute. Ele nu sînt rezultatul observației libere a vieții, ci a experiențelor umane, a lecturilor, a ideilor apriorice stabilite.

La întrebarea cuiu „De ce scriu atît de puțin” i-am răspuns că scriu atît de puțin fiindcă sînt incapabil de a accepta singurătatea. Dacă nu acceptăm singurătatea, creația ne va ocoli pînă la sfîrșitul vieții, vom muri de moarte bună, dar nu vom cunoaște lumina și bucuria creației. Există desigur „durerile facerii”, dar creația e dincolo de durere. Prin singurătate înțeleg bineînțeles nu izolarea de oameni — asta e o prostie — ci incapacitatea de a rămîne singuri cu noi înșine, de a nu ne hrăni din amintiri, lecturi, proiecte de viitor, dorințe de tot felul. Creația există, sînt eu, numai în prezent. Unii scriitori spun, cînd se așează la masa de scris „au totul în cap”. S-ar putea să fie chiar așa, „să aibă totul în cap”, dar el nu face decît să aducă pe hîrtie un lucru dinainte stabilit. Artistul adevărat nu știe nimic în fața hîrtiei, el trăiește atunci viața pe care vrea s-o redea, nu se hrănește din acumulări. Iarăși și iarăși nu vreau să fiu înțeles simplist, singur artistul știe despre ce vrea să scrie, dar el se lasă furat de mișcarea secretă a vieții, nu cerșește altora experiențele pe care le cunoaște de mult. Orgoliosii sînt incapabili de creație, de aceea a vorbi despre „orgoliul creatorilor” este un lucru lipsit de sens. Un individ superficial care se dorește inteligent, sau doar spiritual — poate să obiecteze: „Bine, atunci orice om capabil de a asculta viața e capabil să producă o capodoperă”. Și atunci, ce facem cu meritul personal? Eu cred că, da, orice om capabil de a asculta mișcările vieții poate să scrie o capodoperă, numai că asemenea oameni sînt încă puțini, și, că, a asculta viața nu e chiar atît de ușor cum s-ar părea. E mult mai ușor să fabulezi, să ai imaginație, să fii captivat cu puncte de vedere, decît să ascuți cu adevărat viața. Pentru a vedea și asculta viața îți trebuie o stare de extraordinară puritate, de extraordinară libertate interioară, or aceste daruri nu se găsesc pe toate drumurile. „Personalitatea” n-are nimic comun cu creația, ea este, ca să ne exprimăm mai liber, reședința de vară a celor incapabili de iubire și creație. Nu se poate crea decît într-o stare de iubire, nu crea artiștii care socot că pot crea înmăgriți de ură, din nevoia de a demonstra cine știe ce răutăți, violența o îndepărtează de viață, în sensul cel mai propriu. Cei care susțin că „dau lovitura cu cartea asta” confundă arta cu tîlhăria la drumul mare.

Cum creația este una singură eu cred că cele sparse despre activitatea artistică sînt valabile pentru toate expresiile omului. Unor scriitori li s-a reproșat că „și-au risipit talentul în scris și genul în viață”. Nu cred că e un reproș îndreptățit, nu greșete cine-și risipește genul în viață. Iar cine are geniu în viață, îl are, n-aveți grijă, și în scris. Este imposibil să ne împărțim viața în zone de creație și zone de opacitate, chiar dacă am dori asta din toată inima.

Biblia spune că munca e o povară, că omul a fost pedepsit să-și cîștige pîinea cu sudoarea frunții. Aici, biblia se înșală. Munca fizică sau intelectuală — nu este numai o obligație față de ceilalți oameni, o formă de adînc respect, ci un limbaj, o posibilitate de comunicare. Munca e cea mai bună dovadă că, între oameni comunicarea este posibilă, de aceea munca face parte, simt eu, din zona iubirii. Creația nu înseamnă numai soluții tehnice noi, ci puterea cu care munca se naște din iubire. Cu toată răspunderea eu susțin că poate să fie creator și un compozitor de muzică simfonică și un mecanic de locomotivă.

Îl mină cu o energie invincibilă, refuzînd să se intruzeze și să dea călătorului epuizat de drum satisfacția supremă: ai ajuns! Peste teama respectuoasă pe care trebuie să o însușim copilului figura severă a tatălui, meditația omului adult a suprapus simbolul himeric, probabil o reminiscență din Baudelaire, drept mărturie a unui destin mai înalt. În schimbul Tată, din care am extras citatele de mai sus) poetul reține ideea unei exigențe superioare care trage după sine întreaga existență a tatălui, reamintind însă teza sa bine stabilită că propriul său destin face într-o direcție iremediabil opusă: „Dar pe fiecare îl cheamă un miraj și cum nu te înțelege eu pe tine care mi-ai dat ființă, tot așa tu m-ai înțeles nici tu dacă ai vedea de ce m-ai zburciat și căruia altar jurești”. Rezumată strict, fraza nu spune decît: urmînd fiecare altă iluzie, drumurile noastre sînt inevitabil despărțite. Atmosfera ei psihologică are însă o altă amplitudine. Accentuînd incompatibilitatea celor două astre călăuzitoare, poetul scoate în evidență, în mod involuntar dar semnificativ, și asemănarea lor: viața mea, ca și a ta, este dominată de o himeră exigentă care mă mină departe de tine, pe un drum propriu; cu ei mă îndepărtează mai mult cu atît seamănă ea mai bine cu obsesia ta, primul Dimitrie Anghel, de la care am moștenit nu numai numele. Asociînd astfel destinul său celui patern, poetul însuși ne indică, fără voce, o cale, pe care însă, el, cel dinții, a refuzat să meargă, socotînd că singura noblețe cu care se poate mîndri este aceea maternă.

Erifilia Anghel, dispărută la vîrsta de treizeci și patru de ani, pe cînd copilul nu implinise încă șapte ani, furniza un pretext ideal pentru imaginația romantică a poetului incapabil să-și reconstruiască altfel biografia decît în concordanță cu idealul său estetic. Figura ei reală, timpul a decolorat-o, amintirile puține și vagi nu pot lupta cu „negura” care o învăluie și care a devenit însuși „conturul” dispărutei. Nu a rămas din vremea fericită a primei copilării decît un puternic atașament infantil care s-a prelungit dincolo de dispariția persoanei reale, devenind regretul complexat al copilului lipsit de dragostea mamei: „De copil n-am avut nimănui să spun ce mă doare, ochii mei n-au avut cître cine să se întoarcă, mîinile mele spute cine să se întoarcă”. Pe acest postament real, poetul așează o figură mitică, idealizată, necesară destinului său imaginar, mama, care se opune universului sever și detestat al tatălui. Apellînd la relicve, la tradiții de familie și la propria lui imaginație, poetul reface icona pierdută, a cărei realitate a căzut de mult în prăpastia trecutului. Știînd că mama sa era născută la Constantinopol, în fața mării se simte „mai aproape” decît oriunde altundeva de liniștia ei fantomă și valurile îi evocă nu numai figura ei ci și nostalgia de care trebuie să fi suferit și pe care le-a transmis probabil și fiului: „A rămas ceva departe, o fașie de viață, care a trebuit să te urmărească atunci cînd m-ai născut pe mine, de nu mai am eu astîmpăr și nu mă pot împiedica să visez”. Lumea necunoscută a palatelor de marmură care coboară în închipuire pe treptele lor pînă la valuri, îi trimite de după „marginea curbă” a orizontului marin „amintirile” unei alte vieți, netrăite de el însuși. Muzinul care iese în cercadul minaretului seara este o apariție familiară spiritului său destul de avut prilejul să-l contemple decît tîrziu cînd, constrîns de greutățile existente, ocupă o funcție administrativă la Constanța. Propria sa existență îi apare astfel amplificată de un trecut ce nu-i aparține, în însăși ființa lui se prelungeste o prezență străină și totuși extrem de apropiată: „Cu ochii tăi le văd eu, desigur, toate acestea, cu sufletul tîu le simt, fără îndolală; de aceea nu mi-e dragă luna, decît, cînd se ridică în crai nou.” Toată poezia pe care o urzește în jurul regretatei figuri a mamei capătă

betul batjocoritor înflorera tot mai mult pe buzele d-lui Vuia. Ca de-o faptă mare se bucura de năruirea unei lumi, partea aceea demonică ce tînuiește în unele suflete, se ridică tot mai mult la suprafață și cită a trăit închis în egoismul lui sălbatec o mină de ajutor n-a vrut să dea naturei, un gînd de bunăvoință n-a avut pentru ea.” (**Dușmanul florilor**). Acest fiu de circumar se lansase în agricultură cu o patimă neobișnuită, năzuind să transforme radical totul: pămîntul, clima, metodele de lucru, oame-nii. „Gestul semănătorului”, care trebuie să i se fi părut foarte poetic fiului, l-a înlocuit cu ritmul mecanic al mașinii, înțelegînd să introducă spre declinul secolului al XIX-lea o cultură intensivă și în Moldova noastră, ațipită într-o prelungită economie feudală. În locul lanurilor de porumb a făcut să răsară sub un cer capricios lanuri meridionale de orez și pentru cultivarea lor nu a

Un eseu de Georgeta Horodincă

pregetat să aducă mina de lucru din Italia, atrăgîndu-și din partea fiului porecla ironică de „al doilea colonizator al Daciei”. Ca un adevărat suveran, a implantat în inima satelor moldovene o colonie italiană și a deiat astfel destinul mai multor generații. Trăia într-un mediu vulgar și venal. Casa lui din Iași era un fel de „bursă” în care se revărsau zilnic valuri de hîrtie limbrată, petiții, reclamații, citiții și polițe; mesteca mîncarea, cu cifrele la un loc și intimitatea meselor de familie era vesnic profanată de intruși cu „figuri patibulare” sau „veroase”. Totuși în mijlocul acestui spectacol dezonorant, Dimitrie Anghel-tatăl nu și-a pierdut prestigiul. L-a salvat energia lui fabuloasă și inventivă, pusă în slujba unor planuri poate prea îndrăznețe, dar aplicate fără preget —, căci visul și fapta nu erau pentru el decît două momente ale unei depline unități. „Slăvit și temut”, pentru el „nimic nu era cu neputință” și, în „trufia” sa, nimic nu-l putea opri; avea vocația marilor precursori. În jurul său însă, o lume obstinată în tradiție și viața ei rudimentară refuza să-l urmeze și domnul Pantu, „dușmanul mașinismului”, reprezenta probabil forța elementară și obscură a inapoierii de care s-a izbit ca de un zid, însuși bătrînul Dimitrie Anghel. Spirit novator, modern am putea spune, acesta din urmă pune mare preț pe mijloacele tehnice avansate, „știind că un pămînt, cu cit îl vei lucra mai bine cu atît va rodi și el mai mult”. În schimb domnul Pantu, vechilul, zădărnica cu o plăcere maniacă ori-

ce efort de mecanizare a muncilor agricole pe care-l făcea stăpînul, defectînd noaptea, pe furis, dihanile fantastice ale mașinării. Și astfel dezarmați, emisarii suspecti ai unei lumi necunoscute, își luau locul neputincioși în cimitirul mecanic al biruito-riilor care, ironic și satisfăcut, se plimba „ca un colecționar ciudat” printre victimele metafizicele sale îndărătnicii. Și în timp ce „alte stărimături veneau să se adauge celor vechi, vîndînd parca să arate ochilor mirați, toate prefacerile prin care trecuse mașinismul”, domnul Pantu continua să lucreze pămîntul așa cum apucase din bătrîni, aducîndu-și stăpînul la sapă de lemn în sens propriu ca și în sens figurat. Poetul însuși ezită să treacă de partea tehnicii moderne, socotînd că, poate, vechilul „avea și el dreptate cînd spunea că pămîntul nostru nu-i înca destul de obosit pentru a-l hrăni pe cele artificiale și a-l lucra cu atîtea mașini, cînd ai destule brațe de muncă pentru un preț aproape de nimic”. (**Dușmanul mașinismului**).

Este evident că în această lume care ținea la neclintirea ei, arendașul capitalist era un vizitor. Deși înfrînt, eșecul nu l-a degradat. Romanticismul care-i venea tocmai din încrederea prea mare în valorile pozitive i-a împuținat, în cele din urmă, simțitor averea și o boală de nervi a precedat sfîrșitul febrilei sale existențe. Voluntar și pătimaș, nu s-a putut resemna cu resturile — nu tocmai neglijabile — ale unei averi pentru a cărei ideală împlinire risipise o fantazie prodigioasă și luptase cu un adevărat fanatism. De unde venea oare această neînduplecată și unilaterală energie, incensă pînă la incandescența unui principiu de viață al cărui neașteptat eșec nu l-a putut suporta? Pe ce se întemeia obsesia balzaciană, nelipsită de o anumită grandoare, a acestui părinte vesnic grabit, vesnic pe drumuri, dărînd puștin timp vieții de familie, copiilor care au crescut „străini” de el și detestînd patima lui devorantă? Poetul cu priceperea lui de a citi în sufletul oamenilor i-a adresat postum o întrebare retorică: „Ti-ai dat tu oare seama de timpuriu că totul se vinde pe lume, că voințele cele mai tari se încovoie, că un picur de aur căzut pe conștiința cea mai liniștită întinde cercuri la infinit?” Da, desigur, Dimitrie Anghel-tatăl, care era fiul unui circumar îmbo-gățit prin negustorie și arendare de moșii, a făcut probabil această observație de timpuriu, în propria lui familie și în mediul ei de viață. Dar această observație nu e tot una cu vulgară constatarea a existenței unui „nervum rerum gerendarum”. Pentru acest reprezentant al burgheziei noastre în ascensiune, prieten cu Mihail Kogălniceanu, producerea averii nu era numai o prozaică acumulare de capital, ci o expresie a valorii personale, a inteligenței și sirguinței, o mărturie a realizării sale umane. Departe de a-l confundă cu un simplu afacărit, poetul însuși pune agitația febrilă a părintelui său pe seama unei neîndurătoare „himeric” care

Sainte-Beuve sau gustul criticii

De curînd s-au găsit în librării două volume din colecția „Pleiade” cu opere de Sainte-Beuve.

Cele două volume conțin: culegerea postumă de Premiers lundis, Portraits litteraires și Portraits de femmes, adică perioada tineretii și primei maturități a criticului, cînd vina lui de poet și romancier era încă vie. Ceea ce s-a numit mai tîrziu „metoda lui Sainte-Beuve” și care nu e în fond decît pur și simplu dispoziția lui critică, este însă perfect constituită în aceste trei culegeri; de asemenea și stilul. Fără să fie „elocvent” nu e mai puțin un stil vorbit, produs al vechii școli franțuzești care cultiva „discursul”; citită cu glas tare proza critică a lui Sainte-Beuve e de o locacitate nuanțată și infini-delectabilă, spiritul înșurubîndu-se prin balansarea excelentă a perioadelor. Sainte-Beuve e desigur părintele acelei descendențe critice franceze, voluptuoasă, plină de sevă, dar care cu Jules Lemaitre sau Anatole France și-a definit o arie circumscrisă, oarecum conservatoare și monoglotă, refractară la ceea ce nu încapă în limitele măsurate ale „Bunului gust” franțuzesc. Nu e acesta cazul lui Sainte-Beuve, care era deschis literaturii universale, dar citeva grave erori ale lui în judecata unor mari contemporani au rămas memorabile. Opacitatea lui Sainte-Beuve față de Balzac, Stendhal și Baudelaire, obiecțiile întristătoare pe care i le-a adus lui Flaubert, nu pledează în favoarea permeabilității și comprehensivității lui. Contestarea radicală pe care i-a adus-o Proust în Contre Sainte-Beuve se întemeiază stăruitor pe aceste refuzuri, pe lîngă problema atitudinii criticii față de operă ca fenomen distinct. Fără îndoială că erorile de judecată ale lui Sainte-Beuve asupra contemporanilor, elogierea (îpăi mult sau mai puțin ipocrită și nu rareori cu rezerve abil disimulate) a atîtor „nedicritici” și nega-

rea celor mai mari scriitori francezi ai timpului (care-i erau în fond congeneri) este iremediabil regretabilă și ne-ar putea autoriza să-l recuzăm, cum a făcut-o Proust. Dar asta nu schimbă nimic: Sainte-Beuve rămîne regele nedetronabil al criticii, fiindcă scriind critică a fost genial ca scriitor. Bineînțeles că nu erorile îi fac gloria, ci Port-Royal, Portraits litteraires, Chateaubriand et son groupe. Dar și toată seria de Causeries de Lundi, unde abundă asemenea erori și nedreptăți, dar prin care s-a exprimat spiritul și stilul lui Sainte-Beuve. Cei mai mulți dintre autorii despre care a scris nu se mai citează dar ce a scris el despre ei se citează: nu ei înțerează ci Sainte-Beuve. Înseamnă aceasta că e indiferent dacă un critic are sau nu dreptate? Că nu justetea și pătrunderea criticului contează, ci talentul lui? Nu cred; rațiunea și scopul criticii sînt tocmai justetea și pătrunderea; mai mult: fac parte consubstanțial din talentul criticului. Cum iesim din această aporie? Am putea fi tentați s-o facem cu o concluzie sceptică asupra relativității judecăților literare; în ce mă privește eram chiar gata să mă mulțumesc cu această idee; dar în cele din urmă nu mă satisface. Cred că altceva trebuia remarcat: în Causeries de Lundi și Nouveaux Lundis, justetea și pătrunderea nu lipsesc dar se exprimă cu ocazia subiectului, nu despre el. Adică nu propriu zis criticul literar ci moralistul dă acestor texte valoarea lor.

Cu aceasta atingem substanța „metodei” lui Sainte-Beuve, adică, mai exact, cum spuneam, a dispoziției spiritului său. Proust îl acuză că ignoră condiția distinctă a actului artistic, pe care îl îneca în elemente cotidiene, străine de așența creației și valorii: biografie, relații, amănunte intime sau generalități despre epocă și societate. În mîinile altuia, „metoda” cceasta se pierde, într-adevăr, în așa nu-

mita „istorie literară” care adună „documente” și „date” irelevante; cînd e simplă birfeală, făcută cu veră și malicie, treaba aceasta poate avea hazul ei ca atare, adică o valoare literară în sine, cum nu rareori e cazul la Sainte-Beuve însuși; cînd pretinde a fi „știință” și „istorie” avem voie să dăm din umeri. Pe urmele lui Sainte-Beuve, Taine a construit într-adevăr o metodă cu teme filozofice și a făcut critică serioasă, nu tocmai „științifică” dar efectiv istorică: de altfel Flaubert, în corespondență, arată foarte nerăbdător că metoda lui Taine explică scrierile dar nu și unicătatea ce ies din comun și reprezintă marile valori. În practică, Taine a avut însă această atenție la l'unique (cum s-a exprimat alt critic mai recent) și meritul lui e, între altele, cel de a fi rectificat erorile lui Sainte-Beuve cu privire la Balzac și Stendhal.

La Sainte-Beuve metoda nu e altceva decît ceea ce înseamnă, literal, acest termen, adică drum, cale de apropiere și pătrundere. El a folosit de altfel, nu o dată, pentru a-și preciza demersul critic, imaginea unui fluviu al cărui curs sinuos traversează și învăluie peisajul, cuprînzîndu-l („comprendre”).

Tabloul societății și moravurilor nu este aplicat dar situază și urmărește fenomenul de artă; critica astfel înțelesă reprezintă punctul de vedere al unui moralist din filiația lui Montaigne și La Bruyere. Să însemne asta că cel mai mare critic nu e de fapt critic ci moralist? Nu: poate că înseamnă altceva: un mare critic e implicat un mare moralist fiindcă se ocupă cu ceea ce dă vieții rangul ei uman, adică sfera valorilor. În această sferă, rangul uman se vedește prin stil, fie că e al unei opere, al unei vieți, al unei pasiuni sau chiar al unei ideri. Critica durabilă e totdeauna mai mult decît critică.

Alexandru PALEOLOGU

(Continuare în pagina 7)

Teodor MAZILU

TRAIAN IANCU

Noi

Noi, comuniștii, deschis-am fărîi zarea,
Orindu-n, din dorurile noastre,
Izvoarele de lață și cărăe,
De roânicie-n dimineții albastre...

Noi ne luptăm, ne-nvîșim ca să renască,
O țară nouă-n suflet, să măsoare,
C-o lacrimă de daină românească,
Iubirea pentru ea, ca pentru soare...

Noi sintem raze, luminând cuprinsul,
Intreg, al României muncitoare,
Pe orice apă și pe orice brazdă,
Noi tresărim în codru și-n matoare...

Noi sintem primăvara pe cimpie,
Oțelul, care-nvie-n mina noastră,
Din visul nostru, scumpă Românie,
Ți-ducem flori și stele la fereastră...

În noi străluce viu, norocul țării,
Noi am păstrat-o-n vilorul tristezii,
Și din arsura caldă-a lăcrimării,
Noi primăem țara-n hora tinereții...

Scrisoare

La noi acasă, prin grădină, răsună glasul
mamei mele,
În legătura lui domoală, printre brînzii
și viorele...

Iar tata, par-că niciodată, n-a fost mai
sprinten nici la nuntă,
Cînd o ascultă, prins de larmec, cu mintea lui,
de mult cărunțiu...

Și cum grădina e aarape, cînd cîntă mama,
sună-n vale;
Și soarele care răsare, mi se oprește-n mers
din cale...

Iar nucii tineri și bătrîni țărîmă lacrimi grele-n
trînză,
Prelung îrgăranul chiamă vîntul, de prin văzdu-
huri să-l pîtrînză...

Și vîntul vine de departe, la timpla cea
incoronată
A dudului de pe uliță, drept vestitor de
ilustrată...

Coborîră razele privirii duloase, mama pe
scrisoare,
Și-o limpede poveste-nvie, în inima ei ce
trezore...

Ascultă slova și moșneagul, stăluie veche,
cenușie,
Mama ceea, ceea într-una, scrisoarea pe
de rost s-o știe...

Și sufletu-i torcea un caier de dor și de
poveste vie,
Că-ntr-un suspin, își șterge ochii, ce-i plîng
acum de bucurie...

— Noi, am trecut de-acum, bărbate!... Și cam
bătrîni ne e lîmînă,
Dar, din scrisoare, vîd prea bine, că
s-a-nălțat spre soare știința...

I-o rază-n luptă, care poartă a oamenilor
glas și minte,
O, soare, fîe mulțumescu-ți, că mă-nălțîși
să vîd 'nainte...

Cum merge-nțelepciunea lumii, să-i locă
vremii noua lege,
Din locul chinului și-al trudei, pe cei ce vin,
ca să-i deslege...

Se rumenește ca de zioă și lumea nu stă,
ca o stea...
A înghițit de mult pămîntul ceteșii cîrșilor de
strană...

Dau înțeles mai clar vieții și zămîslesc o nouă
șință,
Toți care iulgerie-n mină, le iau, într-o iubire
slîntă!

Își aplește tot mai tare tot omul
hîre-o-nfierbîntată,
E-o fierbere în înțelesuri, viața-n lapte
e-ntrupată!

Și-n răsularea asta nouă, cu gînduri noi, ca
niște stele,
Copii noștri-s grîu în spice l... În spice de-alea
mari și grele!

Aso vorbeau, cumînți, aseară, bătrîni mei
l-opus de soare...
Din darul lor, de altă dată, răsare-o dreaptă
sărbătoare!

Aud pe mama prin grădină, cu glasu-i
legănat, domol,
Și cu brînzii și viorele îmi umplu sufletul
meu gol

De darul ei... ce-n cîntîmîi dele o crez?... Să
simt în el fluidul,
Acestui ev de viață nouă, spre care ne-a
chemat Partidul!

Căsele de pe cele trei coline existau de doi ani și continuau să pară, ciudate jandarmilor, cînd dincolo de frontiera se petreceau trei întâmplări inexplicabile, în aceeași zi, dar în trei puncte diferite ale orașului, care găzduia personalul Bazei spațiale. Maiorul V. K. (se înțelege ca nu-i pot transcrie numele), un tânăr aviator de la centrul de antrenament cosmic, sosise acasă de un ceas, prinzise și se apucase să lundă gazonul din fața casei. Locuia împreună cu părinții, într-un colț de casă în cartierul rezidențial și ducea o viață liniștită așa cum cerea și regulamentul serviciului, meseria lui fiind plină de încercări grele și de riscuri. Putea fi unul din viitorii cosmonauți alși să debarce în cer dar decămdata nu se șia care vor fi favorizii, din cincizeci de piloți care se antrenau fără întrerupere.

Tatăl tînărului maior fusese aviator el însuși, pe vremea avioanelor de pînă, și păstra în amintire palpatantele zbaturi de pe atunci, primejdioase dar pline de romantism. Regreta mult că nu se născuse mai tîrziu și aproape că îl pînzia pe île-să: să fi avut vîrstă lui, ar fi fost gata să zboare în cer, imediat, fără pregătiri. Uteori se gîndea că ar accepta chiar ideea de a nu mai reveni pe pîmînt, cum se vorbea pe atunci: mijloacele de decolare ale modulului ceresc nu erau încă puse la punct și unii oameni grăbiți propuneau să se recurgă la voluntarii care să se sacrifice. Din aceștia se gaseau destui, dar, din fîcîre, lumea fu salvată de la această rușine: ideea sinuciderii programate, care ar fi devenit crimele omenirii, fu respinsă.

În timp ce fiul tunde gazonul, tatăl citea ziarele pe verandă. Mama, fostă institutoare, ieșea la pensie chiar anul acela, împletea o danțelă în sufragerie. Tocmai se opriese o clipă, să-și steargă ochelarii care se aburiseră, cînd un necunoscut se opri la poartă.

Ochelarii se aburiseră fiindcă mamei îi scăpase o lacrimă; nu se împotriva ca fiul ei să zboare în cer, lumea ar fi dezaprobat-o, înțelegea că oricine avea dreptul s-o dezaprobe, ea însăși înaintea altora, dar i se rupea inima.

Necunoscutul purta uniforma funcționarilor municipali, pantalonii mov, veston galben și caschetă portocalie.

— Ridicole culori! zise Aurelia.

— Bună ziua, domnule! Iată legitimația mea. Fiți bun și opriți o clipă motorul.

Maiorul se supuse, tăie contactul, apoi se apropie de poartă. Necunoscutul ridică ochii.

— Aveți o pierdere de apă, în grădină, sau în casă.

Apa se distribuia cu economie, regiunea era secetoasă, ceea ce explica abundența canțușilor, care sînt o specie de cactuși capabili să trăiască luni de zile numai cu apa înmagazinată în frunzele lor neobișnuit de carnoase. Detectorul din mina ampliatului înregistrează vibrațiile în direcția casei. Aparatul prindea cel mai slab susur de apă, pînă la o sută de metri distanță, cu condiția să nu se interpuină alte zgomote. De aceea, verificările se făceau noaptea sau în timpul sîsei de după-amiază. Urmînd direcția pe care o indica detectorul, ajunseră pînă la verandă. Tatăl lăsă ziarul de o parte.

— Pierderea e înăuntru. Îngaduți-mi să cercetez cauza.

Intrară cu toții în casă.

După-amiază și seara decursese pașnic. În casa tînărului maior se aprinsese lumina, ca în toate zilele, se auzi muzică, apoi radio-jurnalul.

Am în față fișa cu declarațiile doamnei X. (Xenia) o vecină grasă. „Unde erați la ora cincisprezece și treizeci de minute, cînd a apărut funcționarul de la primărie?” — „În grădină; culegeam căpșuni pentru masa de seară; știți, căpșunile nu îngrășă...” — „Ați putea să-l recunoașteți pe omul acela?” — „Cred că da.” (Doamna X. i s-au arătat pe rînd, cîinci fotografii cu oameni diferiți, în uniforma municipală. — Despre toți a spus: „El e! Nu — e altul!”). „Vi s-a părut ceva ciudat?” a fost întrebată în continuare. — „Atunci nu; pe urmă m-am gîndit cum de nu se opriște la noi, fiindcă aveam conducția spartă în spatele casei, și ținea apa pînă în streșină.” (Doamna X. i se aplică amendă pentru vina de a nu fi anunțat pierderea de apă). „Dacă-i așa, nu vă mai spun nimic! Bună ziua v-am dat, belea mi-am căpătat!” (Doamna X. e amendată pentru refuz de a depune mărturie în folosul justiției, și i se atrage atenția că recidiva se pedepsește cu trei zile de închisoare). „Frumos vă sade să amenințați oamenii! Poitim, întrebați-mă!”

— „Ați observat ceva neobișnuit la vecinii, în după-amiază aceea?” — „Atunci nu; pe urmă mi-am adus aminte că mașina de tuns iarba a rîmas toată ziua în fața casei, ba chiar toată noaptea, fiindcă a doua zi dimineața zăcea tot acolo!” — „Ce oră era cînd a plecat funcționarul?” — „Frumoasă metodă să zăpăciți oamenii! Vreți să mă pînzîți cu vreo minciună?” — V-am spus la început că n-am văzut cînd a plecat omul acela!”

Concluzia cercetărilor (douăzeci de depuneri): nimeni nu-l văzuse pe funcționar ieșînd pe poartă!

A doua zi dimineața, la șase și patruzeci și cinci de minute, camioneta Bazei opri în fața casei. Maiorul ieși înnoindu-și cravata și fredonînd șlagărul zilei: „Scumpa mea, diseară dărim Bastilia pentru tine...”

După itinerarul obișnuit, camioneta trecuse mai înainte pe la o fermă, la trei sute de metri în afara orașului, și luase pe alt aviator, colonelul N.T., care locuia acolo împreună cu soția și doi copii, unii de șapte ani, altul de cinci. Gospodăria, destul de acătărită, aparținea socrului care se ocupa de grădini și de celelalte culturi. Împreună cu doi oameni de ajutor zilieri. Augușt permanent era grădinarul. Tractorul îl conducea singur, iar reparațiile le făcea împreună cu ginerele.

În ajun, la ora trei și jumătate, un necunoscut se opri la poartă (era agent de asigurare), intrase în casă, unde înnoise polițele proprietarului, și ale familiei. (Ginerele, sosit cu puțin timp mai înainte, era asigurat la Bază, în cu totul alte condiții, decît populația). Fusese chemat grădinarul, în același scop, iar la urmă, agentul îl convocă și pe cei doi zilieri, pe care îl convinsese să-și asigure viața, cu o primă foarte avantajosă.

Neexistînd vecini, se recurse la mărturiile trecătorilor, mai greu de găsit; dar, în sfîrșit, cu multă abilitate, poliția strînsese o declarație, de la o oameni care trecuseră succesiv pe drum; nici unul nu-l văzuse pe agentul de asigurare ieșînd de la fermă.

Deci, dimineața, cînd sosi camioneta, maiorul se urcă și se așeză pe bancheta din fund. (Zdruncinările îi ajutau să se trezească pe deplin și îl punea în formă pentru ora de exerciții fizice, începutul programului de la Bază). Pe a treia stradă, camioneta opri la casa adjunctului M. Z. care aștepta în poartă.

Cei trei înși se cunoșteau, firește, erau camarazi, împărțeau aceeași viață, aveau aceeași țeluri, dar, datorită diferențelor de vîrstă, de stare socială, de grad, dar mai ales caracterelor diferite, nu-i lega o prietenie în afara serviciului. Se salutau cu politețe și se despărțeau cu sentimente neutre. Asemenea relații între oameni sînt de obicei confortabile, iar colaborarea lor dă bune roade, fiindcă nu-i expusă niciodată părții rîrii și patimei. Nimeni, așadar, în oraș și la Bază, nu știa că ar exista între ei vreo comunicare personală și vreo intimitate. Un ob-

servator prevenit și foarte atent, ar fi fost nespuse de surprins în dimineața aceea să descopere că în clipa cînd maiorul se urcase în camionetă, schimbase o privire fugăruie cu colonelul; fiecare din ei înregistrase cu satisfacție existența celuilalt. La fel se întîmplă cu adjunctul: urcîndu-se, se uită la amîndoi pe rînd, și, abia perceptibil, le făcu cu ochiul, mulțumit că erau toți trei acolo.

Și adjunctul primise în ajun o vizită, și tot la ora trei și jumătate, după ce, întors de la serviciu, prinzise în grabă, fiindcă avea înțînire cu o fată. (Programul impus de Bază, îl îngăduia să se plimbe pînă la ora opt seara, cînd trebuia să fie acasă, pentru cîin; un whisky, două ouă moi, un biftec fără gănitură, un măr și o felie de piine. Urma o jumătate de oră de practică yoga, apoi lectură ușoară pînă la zece; culcarea la zece fix obligatoriu.)

Declarația fetei: „Aveam înțînire în parc la ora patru: l-am așteptat pînă la ora patru și jumătate cînd am plecat și am trecut prin fața casei lui. Locuiește cu o soră, mărîtată, care nu mă simpatizează, de aceea nu am intrat, deși am auzit glasuri. — Ați deslușit ceva, o frază, un cuvînt?” — „Da. Cineva întreba: care-i deosebirea între Guyana și Guineea? N-am auzit răspunsul. Glasul a întreat în continuare: Dar între Genova și Geneva? Atunci am văzut că doamna G. (Genevra) se uita pe fereastră. Doamna G. e sora lui; am plecat repede să nu mă vadă!”

— Ai recunoscut glasul?” — „Nu. M-am dus acasă și l-am întrebat pe tata: Care-i deosebirea între Guyana și Guineea? Guineea, mi-a răspuns el, e o monedă veche, englezească. Guyana e o închisoare în America. Ala-i King-Kong! a spus frate-miu. Ești un prost! l-a repezit tata. Vrei să spui Sing-Sing, dar Sing-Sing e cu totul altceva și mult mai mare!” — Răspunde la ce te-am întrebat, domnișoară; deci, n-ai recunoscut glasul?” — „Nu!” — „Multumesc, poți să te duci!” — „Domnule polițist, vreți să-mi spuneți care-i deosebirea între Genova și Geneva?” — „Parcă adevineori spuseși Genevra!” — „Aia-i sora lui, care nu mă simpatizează!”

Declarația factorului: „La ora cincisprezece și treizeci și cinci de minute ieșeam pe ușă de la familia Z. (a adjunctului), cînd am văzut la poartă un om cu o carte mare în mînă, un fel de registru, trecînd pe aproape am citit pe copertă: Noul Atlas al pămîntului și al cerului!”

Notă a inspectorului de poliție: „Toate trei casele vizitate, inclusiv ferma, au grădini în fața și poartă la stradă. La nici una, în ziua aceea, nu funcționa soneria. Vizitatorii necunoscuți au trebuit să ciocănească, sau să strige, ceea ce a atras atenția vecinilor. (În cazul de la fermă, al trecătorilor.) E explicabil că plecarea lor să nu fi fost observată, deoarece nimeni nu bate în poartă și nu strigă pe ai casei, cînd pleacă!”

Omul venit la familia adjunctului era agent de librărie și oferea atlasul spre vînzare, în rate, fără aconto și cu dreptul cumpărătorului de a denunța angajamentul, în termen de o săptămîna. Familia adjunctului convenise să cumpere atlasul, cu bani gata, ceea ce ducea la o bonificație de douăzeci la sută. Nimeni nu observase plecarea agentului de librărie și nici nu remarcase ceva anormal la casa cu pricina. Fata nu revenise: pe seară se întîlnise cu alt băiat și se plimbară împreună pînă la zece seara, ceea ce pentru ea era o revelație, deoarece adjunctul o părăsea totdeauna la opt fără zece, cînd fugea acasă. Baza controla programul cosmonauților cu mijloace electronice, necunoscute de ei și necruțătoare; nimeni nu putea face un pas fără să se știe.

Camioneta își urmă drumul obișnuit, culese încă șase inși, toți aviatori selecționați pentru zburile cosmice viitoare. Transportul acestora se făcea cu precauții speciale,

chiar dacă nu erau vizibile pentru oricine. La Bază se știa în orice clipă punctul unde se afla camioneta, itinerarul ei apărea pe ecran, și un eventual accident putea să fie evitat de la distanță, fără intervenția șoferului, admițînd că acesta ar fi avut o clipă de neatenție, sau și-ar fi pierdut capul. Aparat multiple, cuplate într-o combina de comandă, transmiseau încontinuu starea tehnică a mașinii, viteza, turația și compresia motorului, reacțiile volanului, puterea frînului, presiunea cauciucurilor, asperitățile drumului. Ecranul acoperea cinci sute de metri din lungimea soselei, și orice alt vehicul apărea în aceeași zonă trecea imediat în supravegherea felurilor celule, bineînțeles fără știința șoferului. Dacă ar fi existat primejdia să se producă o ciocnire, intenționat sau din nevedere, amîndouă mașinile erau blocate automat, în timp suficient ca să nu se atingă una de alta, orice viteză ar fi avut în clipa aceea.

Există, în plus, și o supraveghere directă, fiindcă toate precauțiunile erau dublate, uneori tripliate, ceea ce nu este de loc o exagerare, căci vorba ceea: nu se știe niciodată! — și vorba cealaltă: paza bună trece primejdia rea! Camioneta avea două posturi de conducere, cu două volane și cu două frîne, iar un al doilea șofer îl secunda pe primul, gata să intervină la o nevoie, admițînd că n-ar fi intervenit mașinile. O motocicletă deschidea drumul, la o sută de metri în față, și-o alta făcea escorta, la o sută de metri în urmă. Ar fi putut să pară puțin doi motocicliști, față de celelalte mașini, dacă pe

cărui organ în parte, pulsul și tensiunea arterială, gradul de optimism sau de depresivitate, ca să nu citez decît foarte puține. Spere mai multă lămurire, aparatele înregistrau chiar și firele de păr căzute, chiar și începutul celei mai mici cărți dentare, și toate datele, în număr de vreo șapte sute, erau comparate automat cu cele din ajun, de unde rezulta curba evoluției diurne. Pe baza ei, ulterior, alte ansambluri de aparate stabileau potențialul omului la toate orele viitoare ale zilei, și recomandau programul orei și-bere, alcătuirea meselor, condițiile odihnei și ale somnului, astfel ca, față de uzura biologică inerentă, întreg ansamblul uman să fie redresat și refăcut, încît a doua zi să nu se înregistreze nici o scădere.

Nimeni nu băgase de seamă că trei înși din lotul pe care îl debarcase camioneta se codeau în fața comparatorului. Primul ar fi trebuit să intre colonelul, ginerele fermierului. Văzînd cabina, el avu o imperceptibilă mișcare de recul și se aplecă repede să-și înnoade șireturile ghetelor. Al doilea, maiorul, făcu un pas spre usa cabinei, apoi de-odată se opri, își dădu capul pe spate, și, cu mina streșînd la ochi, țînti ceva pe bolta cerului. Al treilea, adjunctul, făcu la fel, și-atunci toți îi imitară, ceea ce se va întîmpla totdeauna cu oamenii. Opriți-vă la un colț de stradă, uitați-vă în sus cu ardoare, și îndată toți trecătorii vor înțepeni alături, cu capetele date pe spate. Dar nici unul nu va mărturisii că nu vede nimic demn de luat în seamă: fiecare va crede că îi lipsește spiritul de observație și va continua să simuleze in-

Radu Tudoran zile

deasupra, în lungul soselei n-ar fi fost puncte fixe de pază, două pe kilometru. În plus, un elicopter urmărea tot timpul mișcarea camionetei și o comunica prin radio, deși, așa cum am spus, aparatele o înregistrau mai prompt decît privirea omenescă, oricît ar fi fost ea de ageră. În sfîrșit, pe timpul cit dură deplasarea, trei avioane de vîntătoare, cu motoarele încălzite și cu piloții la posturi, puteau să decoleze în primele zece secunde din clipa cînd s-ar fi dat alarma, și să intervină spre a respinge un atac venit pe calea aerului. Nimeni nu prevedea o asemenea posibilitate, dar măsurile de siguranță depășeau gîndirea și logica omenescă, erau rezultatul unor calcule, răspunsul mașinilor la programul care le fusese propus, și care cuprindea numai două cuvinte: siguranța infinită!

Tot acest ansamblu de pază nu depășea nimic anormal în dimineața aceea, și totul făgăduia să fie o zi bună. Ciudătenia care la început stîrni alarma generală și creie panica, surveni în clipa cînd, o dată camioneta intrată pe poarta Bazei aviatorii coborîră și intrară pe rînd în cabina comparatorului.

Acest instrument despre care nu s-a vorbit niciodată pînă astăzi, era alcătuit dintr-un ansamblu de celule, detectoare și ochiuri magice, în număr de cîteva sute pare-se, deși nu puteau fi văzute, deoarece toate se aflau disimulate sub capitonajul cabinei. Rolul lor era să alcătuiască, instantaneu, fișa completă a oricărui om aflat în supraveghere, culegînd toate datele privitoare la starea lui fizică și psihică, bunăoară greutatea corpului, greutatea creierului și a fie-

terul pentru un fenomen care nu există nici măcar în imaginație. Eu unul am păcălit așa pe multă lume, în copilărie.

— Ia te uită! exclamă maiorul.

— Fantastic! adăugă adjunctul.

Celălalt se uitau, cu sentimentul că sînt niște nevoinci și niște mizerabili. Apoi, ca să scape de obsesie, intrară pe rînd în cabină. Cînd ultimul ieși, cei doi tot se mai uitau la cel. Colonelul n-o mai putea lungi cu încheiul șireturilor, văzuse cu coada ochiului că nu se înțîmpla nimic deosebit în cabină: își luă inima în dinți, intră și trase ușa în spate.

Nu există diviziune a timpului atît de înfirmă, ca să măsoare distanța dintre acest moment și clipa cînd se dădu alarma. Singurul cuvînt potrivit aici este să negi scurgerea timpului. Alarma se produse deci instantaneu, simultan, multiplu și infircoșător. Sunete și lumini se declanșară pe toată suprafața Bazei, relee automate blocară porțile, ușile, serbarele și dulapurile, oamenii rămăseră immobili, fiecare în poziția pe care o avusese înainte, ca niște stane de piatră, numai cele trei avioane decolară și prînseră să se învîrtească pe cer, turbate, în vreme ce elicopterul stătea spinzurat deasupra camionetei. Pilotul lui fu singurul care înregistră ceva, datorită poziției sale, și de la el este obținută singura observație omenescă. Aparatele înregistrară apariția a trei puncte albe, în locul unde mai înainte erau trei puncte negre, care marcuau prezența a trei oameni. Oamenii dispărură, inexplicabil, și fără să lase o urmă; mai exact, se evaporară.

TINERI REPORTERI

Peisaj industrial

apoi controlor tehnic, acum iată-mă-s dispencer și n-aș pleca de aici nici în ruptul capului, am aici o a doua casă și familie”. Intrebarea „De ce?” pe care o pun și de care îmi pare rău, își află răspunsul imediat:

— „Întîi pentru că îmi place meseria, apoi pentru că „una” este Uzina de Tractoare-Brașov, și pușin lucru-i să știi că din mîinile

tale iese ceva admirat nu numai aici, ci și în alte peste 40 de țări? Și apoi la noi în uzină sînt foarte mulți tineri care nu te laudă să îmbătrînești. Cînd iese un tractor nou pe poarta uzinei simți așa „ca o zguduire” și asta înseamnă că și inima fi-e tînără, da, tînără de tot. Pe unde merg nu se poate să nu dau de un „băiat” de-al nostru și la așa înțînire cum să nu te bucuri? Și asta nu-i pușin lucru, e chiar foarte mult. Dacă vreți să știți cum este uzina, pîi trebuie să veniți în fiecare zi, aici se schimbă totul, într-o zi cit în șapte”.

În labirintul de strunguri, mașini de alezat, benzi de montaj și printru ce peste 14000 de muncitori te poți rătăci ușor iar firul rreunei Ariadne nu-ți mai ajută la nimic; aici pentru a nu mă rătăci trebuie să știu ce înseamnă să faci un tractor, să cunosc un în-

treg proces tehnologic, ca să pot țești, odată cu tractorul, pe poarta uzinei.

Tîndra ingineră Vijoli Mariana, o fată tîmîdă pe care ai bănu-i mai curînd scolară, sparge „ghiaia” imediat ce o întrebă de satisfacțiile avute în cei trei ani de cînd a terminat Institutul Politehnic din Brașov. Îmi povestește de munca ce trecea uneori de programul obișnuit, la elaborarea celor două noi tipuri de tractor, „S-1500” și „S-1500 cu încărcător frontal” la conceperea cărora a participat efectiv, îmi explică mai departe cum singura posibilitate de a păși în același ritm cu evoluția tehnicii este o cit mai profundă consolidare a cunoștințelor teoretice în munca directă, „la fața locului”, cum meseria ei cere tot timpul o documentare neobișnuit și cum aceasta este de fapt o satisfacție deplină; aceea de a te simți activ oricînd.

Ancu Constantin, secretar U.T.C. al organizației din secția motor, are numai 19 ani; cu doi ani în urmă ar fi dorit să fie electrician, dar cu îmi spune el: „adevărata vocație fi-o descoperi muncind; acum îmi pare mai bine ca oricînd că școala profesională m-a îndrumat spre Uzina de Tractoare. Știu că sînt o piesă mică dar importantă în acest „ceasornic” urias și dacă din mîinile mele ies lucruri de calitate, „ceasornicul” merge bine, și asta este tot ce îmi doresc. Fiecare tractor mă poartă cu el. Într-un fel, eu ar odată cu tractoarele noastre, și piinea este parcă mai gustoasă cînd este frămîntată de mîinile tale”.

Da, „piinea este mai gustoasă cînd este frămîntată de mîinile tale” și ideea îmi trezește parcă din mijlocul zecilor de tractoare scilpitoare un miros dulce de piine, scoasă de curînd dintr-un cuptor, mircasma uscată și păioasă de griu copt, sau aburul umed de pămînt întors pe brazdă și gîndul mă duce la suțele, miile de tractoare răscolind seva pămîntului, lîsînd în urmă reșe bogate ca în basmele ce „întînde-te masă și stringe-te masă”, cu piinea din care se înfruptă cu toții și nu se mai termină, la ulciorul cu vin rubiniu, neseacă; poate aceasta-i răsălmăcirea, și poate că astfel devine adevărat înțelepciunea vorbelor bătrînești, iar aceasta uzină este unul din izvoarele de apă vie.

Părăsesc halele cu nostalgie, îmi doresc și eu cîteva zile în care să umblu nestîngerit prin fabrică, și poate dacă aș putea să șlefuiesc o piesă sau măcar să o șterg de ulei, aș simți cum îmi mulțumeste acest pămînt descîntat de tractoare.

Pe cind își făcea depoziția, pilotul elicopterului se crucea, își scupa în sin și nu putea să-și revină.

— Deodată am văzut trei norișori care s-au înălțat de la pământ; pină să mă dumiresc, i-a risipit vântul, ori s-au topit. E o vrajă!

— Nu mai vorbi prostii!

Replica aparținerea lui Erick, vechiul meu coleg de școală, care, fiind un spirit piețos pozitiv, nu admidea să devii nerod din cind în cind.

Cercetările durară oină la ora trei după-amiază. Era inutilă orice prelungire. Se trase concluzia că fusese pulverizați de un laser cu proprietăți neconoscute, pe care detectoarele nu-l înregistrau; sau poate fusese răpiți de o furturie zburătoare și duși în cine știe ce parte a galaxiei. Nu mai răminea decât să fie înștiințate familiile, să li se prezinte condoleanțele și să li se înmizeze milionul, cit era valoarea asigurării.

Erick își puse fruntea, mâinile albe, joubenul, și instalat într-o limuzină de patru tone, merse la ferma colonelului.

Acestea se întâmplau în ziua de 3 mai; e bine să se știe. Cind ajunse, la ora trei și jumătate, Erick rămase paralizat în ușa limuzinei. Colonelul, cu salopeta pe el, repară tractorul în curte. Socru-su scoase capul pe fereastră.

— Am terminat. Vin îndată să te ajut.

Pe ușa casei ieșiră cei doi zileri, apoi grădinarul, și în sfârșit socrul colonelului, urmat de un om necunoscut, cu o servietă mare în mână.

O asemenea neprevădere ar fi echivalat cu o crimă. Și acum, află rezultatul ultimei mele investigații, care, în paranteză spus, a fost foarte anevoioasă. Dar, își sfârșit, am izbutit să pun mina pe o fotocopie, a unei anumite file din fișierul centrului stomatologic al Bazei. Colonelul are o mică plombă la al treilea molar superior, în partea dreaptă. Am văzut și radiografia. Cincizeci de miliograme de amalgam de plumb au provocat alarma.

— Și cei trei, cum au dispărut?

— Exact cum a declarat pilotul elicopterului: s-au prefăcut în fum!

— Deci, tot cum am spus eu: erau duhuri necurate!

Am clătinat din cap:

— Nu cred!

— Hai să economisim ziua de mine, zise Aurelia, apăsându-și capul pe umărul bătaului. S-o adăugăm la duminea viitoare, cind mergem cu barca. Trebuie să fie ameițor să trăiești două zile deodată, ba încă pe mare!

— Cred că ai dreptate, i-am spus. Trebuie să fie ameițor. Vrei să-ți dau citeva din zilele mele? Tot nu prea am ce face cu ele, de la o vreme.

Ea întoarse capul, speriată.

— Îmi întinzi o cursă. Mi-e frică de zilele tale!

— Nu ți-ar face nici un rău. Zilele mele sînt cu totul neînarmate.

Flăcăul merse pe marginea șoselei, pină la boiangerie. Fata stătea întinsă pe o bancă, s-o arda soarele.

— Tata nu-i acasă, zise, cu ochii închiși, cind auzi pașii. Dacă aveți ceva de vopsit, veniți luna viitoare.

Deodată tresări și se ridică în coate.

— O, tu erai?! De ce n-ai venit afla vreme?... Dar nu-i nimic, am economisit zilele, am foarte multe, o să le trăiesc pe toate deodată. Am să mă păstrez două pe mine, dacă vrei să mergem cu barca pe mare.

O arse soarele, nu mai avea nici măcar pistrii, strălucia de bucurie și era iarăși neasemuit de frumoasă, cum mai fusese în după-amiaza aceea cind Baltazar tăia lemne. El o privea vrăjtit și se întreba: „Ce caut aici? Ce se întâmplă cu mine?”

Am ridicat minior bancheta camionetei, am scos bumerangul pe care Baltazar îl purta todeauna cu sine și i-am făcut vînt spre virful colinei.

Bumerangul se duse în salturi, de se izbi în ușa boiangeriei.

— Ce-i asta? se miră fata. Ce vrei? Tata nu-i acasă!

Bumerangul se întoarse.

— Știu că ai toc și hirtie în casă! zise Baltazar regăsindu-se deodată, datorită bumerangului care îl adusese la realitate.

Fata tresări.

— De unde știi?

— Mai de mult, cind am venit să-mi vopsesc o cămașă, dar nu s-a putut, fiindcă tatăl tău nu era aici, și-am văzut degetele patate cu cerneală neagră.

— E adevărat! mărturisii ea, făcîndu-se palidă. Am un caiet, am scris în el ceva, dar nu știu ce, nu-mi mai recunosc scrisul.

Vorbea cu ochii în gol, de parcă ar fi fost în transă.

— Ai scris un vis, nu-i așa?

— Nu știu... Ba da, era un vis, scriam ce-mi dicta nu știu cine, de departe.

— Un glas la radio!

— Da. Nu auzeam bine, erau pocnete și tunete. Și glasul venea din depărtări mari, de dincolo de lumea noastră. Mergem miine cu barca?

— Aș vrea să-mi dai un caiet!

— Vino în casă!

Baltazar se întoarse la unu și jumătate. Părea abătut și se tot uita în urmă.

— E gata! îmi spuse.

— Ai fotografiat tot?

— Da; nouăzeci și nouă de pagini.

— Ota din greu, cu ochii spre virful colinei. Fata nu putea să ne vadă, dar noi o vedeam făcînd semne cu mina, nimănui — timpului și drumului pe unde plecase băiatul.

— De ce mă iei de aici? întrebă Baltazar. Vreau să mă întorc la ea. E atît de singură!

— Te cred, i-am răspuns, dar nu se poate.

— Sulfăr atît de mult c-am lăsat-o!

— Te rog să înduri. N-o să țină decît jumătate de oră.

El protestă, cu mîhnire:

— Cum îți închipui?! O să țină toată viața. Dacă nu mă întorc la ea, n-o să mai am nici liniște, nici bucurie.

Asta! Era o tranziție.

Aurelia rămăsese în același loc, încovoaiată, tremurînd cu minile pe față. Își reveni cind ne auzi pașii. O clipă am mai apucat să-i vad

de cinci ori Atlanticul, escortînd convoaie de sute de vase; torpilorului lui distrusese opt submarine inamice, victorii omologate, dar se știa că pe deasupra mai fuseseră vreo șapte, pe care le daruise generos vecinilor din escadră, mai nenorocoși sau mai neîndeminatici. Cîț despre submarinele avariaste, care nu reprezentă dovezi sigure și nu sînt trecute în palmaresul soldatului, se presupunea că sînt nenumărate. Mutat în flota Pacificului, vasul lui fusese scufundat de către un avion încărcat cu dinamită, care îl percutase dintr-o coastă. După o asemenea lovitură, dată în plin și cu multă furie, nimeni nu mai poate rămîne viu de o parte și de alta... Trecuse trei ani de la încheierea războiului, cind un grup de turiști îl găsiră la o vâhinee din Haway, unde tinărul trăia, departe de lume. Cinea îl recunoscuse, și cum era dat mort, făcu un denunț, urmat de o extrădare și de un proces infamant, urmărit de toată omenirea. Tinărul era acuzat de dezertare, fără dovezi și fără martori, de vreme ce nu supraviețuia nimeni din tot echipajul. Faptul că se afla în viață, și încă refugiat între sălbăticii, arăta că în timpul atacului nu se afla pe bord, cu alte cuvinte că își abandonase vasul, plecînd probabil cu o barcă de salvare și lăsîndu-și oamnenii în voia soartei.

Refuzase să-și pună avocați, îl refuzase chiar și pe cel desemnat din oficiu, care n-ar fi făcut decît să recunoască învinuirea, pe tacute, și să ceară mila justiției. Socotea că era de ajuns să amintească, bălăile aeriene și navale la care luase parte, și, cel mult, să-și arate rănile, bineînțeles pe cele care pot fi izvelite într-o sală cu lume, de unde nu lipseau nici femeile.

În judecătoria dăinua însă spiritul războinic, și cum nu mai exista un inamic la frontieră, trebuia să se lupte cu interiorul. Pe bietul tinăr îl aștepta dezonarea și oona pe viață, dacă nu chiar eșafodul. Îl părăsise toată lumea; foștii colegi de școală nu-l mai țineau minte, foștii camarazi de război îi întorceau spatele; unii spuneau că, de fapt, nu se lupase niciodată cu bravură, avioanele doborîte fuseseră lovite de alții, care căzuseră în flăcări; torpilorului lui nici nu se întinse cu submarinele, poate o dată lovise unul, cu torpila lansată de la distanță, după care fugise cu coada pe spinare și cind auzise detonătura în urmă, leșinase de spaimă.

Grozavă plăcere să lovești în unul legat la zid și fără apărare! În cel din urmă laș se naste atunci curajul lui Ulise și cel din urmă slăbănoag se transformă în Hercule.

Singurul noroc al nefericitului, procesul se prelungea cu luni, nu fiindcă apărarea, de altfel inexistentă, s-ar fi căznit să facă sicane justiției. Chiar judecătoria dădeau termene peste termene, sub cuvîntul că la dreptate se ajunge cu osteneală; în realitate, nu mai aveau altă victimă și își prelungeau satisfacțiile, jucîndu-se cu acuzatul ca mița cu șoarecele.

Iar în acest timp, peste mări și țări venea o biată ființă slabă și neajutată de nimeni, să depună mărturie. Cind îl ridicaseră de lângă ea, știa că nu-i a bună, dar nu se așteptase ca silința să meargă atît de departe. Aflînd din zătare că și doi oameni acolo nu erau chiar sălbăticii și nici chiar nestițuții de carne, aflînd cum merge procesul și ce primejii cad asupra nevinovatului, vâhinea se îmbarcă pe un schooner care transporta copra, apoi pe o barcă polineziană, pe un vapor japonez, lucrînd ca bucătăreasă, pe o joncă, și merse din insulă în insulă, pină în Indochina, de unde străbătu jungla, cu piciorul, hrănită din mila oamenilor. Intu-n sat zăcu de malarie și nu se îndrăveni decît datorită forței pe care o avea în sine. Străbătu țări încălcate în fel de fel de războaie, trecu prin nordul Indiei în timpul cind încă o expediție se pregătise să cucerească Himalaia, luă în lat deserturile Arabiei și ținuturile orientale, apoi Europa întreagă, de la Boston pină la Canalul Mincii, și, după ce trecuse trei mări, două oceane, trei continente și o sută frontiere, ajunse în fața judecătorilor. Nu mai era decît o umbră, și nu mai avea pe ea decît zdrențe. Dar purta o legătura pe care nu o lăsase din mîini tot drumul, nici o clipă, nici atunci cind zăcea în delir, zgîlțită de friguri. Și ea depuse această mărturie:

— Intr-o zi a războiului, în fața satului nostru, un avion a căzut peste un vapor și nu s-a mai văzut nimic decît fum și lăndări. Cind s-a risipit fumul, marea era goală. Atunci eu, cu surorile mele, patru, mai mici și mai frumoase decît mine, ne-am dus cu barca în larg, și-am găsit pe acest om, fără cunoștință, printre sfărîmături, în haina de salvare. Iat-o!

Tinava femeie își desfăcu legătura pe care o purtase tot drumul. Pe haina de salvare scria numele torpilorului.

— Nu-i o probă! răcni procurorul. Nimeni nu-l împiedica de dezertor să fugă cu centura de salvare.

— Hainule! zise femeia.

Procurorul sări pină în tavan.

— E un ultragiu. Arestați-o!

Mulțimea însă, fără atunci pornită împotriva acuzatului, începu să murmure. Cineva strigă:

— Lăsați-o să vorbească!

— Nu știu cum să vorbesc. Noi avem alte obiceiuri; ne spunem gîndurile pe față. Domnule procuror, mă siliți să fiu mincinoasă în vorba cu dumneavoastră, și să spun că sîntei omul cel mai bun din cîți știu pină astăzi. Haina de salvare e găurită de schije. Puneți-o pe el și o să vedeți că rupturile se potrivesc cu rănile pe care le are în coaste, și pe care le-am vindecat eu cu surorile mele și cu vracii satului. Iar dacă tot nu vă este de-ajuns, iată încă o dovadă. Nici un dezertor nu ia cu el cirpa aceasta frumos colorată!

Spunînd astfel, femeia scoase din sin drapelul torpilorului și-l desfășură, să se vadă. Lumea, și chiar judecătorii, se ridicară în picioare.

— Nu admiti astfel de probe! strigă procurorul. Și cer arestarea martorei, pentru defăimarea simbolurilor naționale. Ea socotește că drapelul satului e o cirpă colorată.

Mulțimea începu să-l huiduiască. Să nu credeți însă că dreptatea se cîștigase. S-au făcut expertize peste expertize, drapelul a fost supus la examene de laborator, s-au chemat experți și noi martori, și poate tot n-ar fi fost destul, dacă analiza chimică n-ar fi dovedit-o pină la urmă că găuririle făcute de schije în centura de salvare nu se datorau unui oțel pe care nu-l avusesse decît inamicul. Ei bine, chiar după această dovadă, procurorul tot nu vroia să se dea bătut și cerea capul.

— În insula noastră, i-a spus atunci femeia venită alita cale, a trăit o dată un balaur cu șapte capete. Fiindcă făcea prăpăd, flăcăii noștri s-au pus pe el cu paloșele. Cind a mai rămas doar cu un cap, balaurul, vîzînd că nu mai scapă, s-a aruncat în ocean și-a pornit înot spre o lume îndepărtată. Credeam cu toții că s-a înecat. Văd că trăiește. Și-acum, fiindcă nu mai am de spus altceva, vă rog să mă încheideți pentru ultragiu!

MIRCEA MICU

Postbelică

Atit de triști și de sloșiș venim din timpla unui veac mușcat de ger, cu palmele ca niște tandralii deschise cu umire către cer. Nedumeriți și îmbrăcați în lum, în pelerina desnădejdi poate, prin singe ne-au trecut atita vin, prin singe alitea păsări nezurate. În iernile ce nu se dezghetau dormind într-o zăpadă maculată, îmbrăbătăm bătîrii noștri munți, îmbrăbătăm și bătii cteodăii. Pe sub armuri, sub ploșoșe de bronz, răcite rîni se-nchid nepăsătoare și ne-nchinăm cu ochiul limpezit aceluiași străvechi și tandru soare. De ne veți dezveli cind vom li reci, de veți deschide pleoapele de ceară, pe trupul nostru vor scripi cărbuni, la subțiri vom inspica secară. Și-n locul unde crește rubiniu cutia de dureri și de speranțe va-mboboci rășina unui brad din ritmul unei duse rezonanțe. Sîntem aici, vom li aici pe veci sloșiș și blinzi, pelerinați în lum, mereu lîngă șirșitul unui vis, mereu la începutul unui drum.

Portret de copil

Tu, care ești nădejdea vieții mele pămîntesti. Pul galben trăgezi de neștiință și, poate, viitoare-mi sulerînță, tu, care încălești ca o lipie la pieptul meu ce moare și învie, albastru porțelan cu ape verzii atîns de zine, aburit de ier, nu știi de cite ori mă-nreb și strig dacă îmi ești căldură sau mi-estî frig, dacă ești noaptea sau ești cald de soare în tot mai ostentivă-mi răsunare.

Fantezie cu mama

Mi se arată mama în somn, numai în somn mi se arată, cu țapa ca o aripă de lebădă de veche țirze încercănată. Zice: „ce țaci tu, suflet al meu, puile? te aud noaptea umblînd și îmi pare că cineva prăvele deasupra mea luna ce pe o lacrimă mare.” Nu știu ce să-i răspund, sînt mut, o durere adîncă mă face de piatră, de lemn. O pasăre orbită de-niuneric mi se izbește de fereastră ca un semn. Zice: „nu ești tu, unde ești tu, iedule? ochii tăi verzi de ce s-au întunecat? Toată noaptea te cîntă privighetoriile din gușa în care durerile lumii se zbat.” Nu știu ce să-i răspund sînt surd de spaimă. E atit de aproape de răsunarea mea ca o statuie ireală de sticlă pe care ochii mei n-o pot vedea.

Fantezie mai veche

Mestecenii cruzi, deparite, în solitară rugă, crescînd în cer și-o casă cu hornul ca o pipă. În curtea ei, lumina de vară își desajug albaștri boi de aburi și scada într-o clipă. Cucernică, pe arcuți, se leagănă secara, pe iedera vîrtoasă stau vîrbi nedecise. Pinza de în albăta îmbălsămează seara — cărare căptușită cu lebede ucise — Mestecenii, deparite, ca luminări sloșoșe, priveghi latent în ora ce-n mine sapă lin. E o beșje dulce ce se prelîr-n-o oase cind mă prelac în cîntec puțin cite puțin...

VALERIU PANTAZI

Semănînd izbitor

cu veșnicia

Dar de la un timp prinseră razete soarelori să-mi înflorască noaptea, marea se colora în albastrul cel mai intens. Unde stă claustrat tristetea? Unde se pierde însăși singurătatea? Frumoasă este vestirea înainte de-a ști: o, iată că te aștept împotriva nopții cu vinele-nchise căci numai tu loci să șovăie lăstarii în aerul florii, tu știi cum se întoarce o butoaie de lund spre partea cea mai bună a soarelui. Vor sta cele multe neclintite în linia căii și vor aștepta ca și cum s-ar întoarce înainte de naștere. Și eu voi fi ca un riu părăsit de o malcă de geniu, ca o spintecătură în gerul nopții, ca umbra murgului voi fi ca o floare pe poligonul de tercuri.

Egalul timp și rar

Vedeam azi-noaptea luna aproape și fierbinte și sub căldura ei o floare clătînată. Aș fi mușcat din lună cu dintr-o pine cooperată în îndepărtarea rece, dar floare ce aproape și sînt se unduia — știam — acum timpla în prima ei linie cu dintele dășca. Culoarele sora roșu sau galben începute și undeva mai limpezii și mai îndepărtate: și eu priveam, atita, și le vedeam deodată din toată și din spate. O, raclele patale atit de transparente, ori poate un lărd simțuri început, vaia să vadă floarea privirea mea; și iar, eu mă simțeam de gîndul acesta deslăcut. Unde pulsează singur egalul timp și rar.

de dar

— Să fie cu noroc! zise acesta, luîndu-și bună ziua. Sper că la anul o să vă asigurați tot la mine!

Erick pși năuc în curtea fermei și merse pină în locul umbrît unde era tractorul.

— Ești colonelul (cutare)?

— Doar mă cunoașteți foarte bine!

— Nu ți s-a întimplat nimic rău? Nu ești bolnav? Nu ai vreo lovitură?

— Nu, slavă Domnului!

— Cum ai ajuns aici? De unde ai venit?

— Nu înțeleg. De la Bază. Am sosit acum o jumătate de oră.

— Nu se poate! Cine te-a adus?

— Camioneta specială, ca în fiecare zi!

— Ai fost azi la Bază?

— Doar am și vorbit împreună!

— Azi? Cu mine?... Piei, drace!

Erick își făcu o cruce mare și căzu pe spate...

— Dar nu pot! Nu-i bine să trăiești zilele altuia!

— O singură zi a mea te-ar face să știi toate culorile, chiar pe acelea nevăzute de oameni.

Ispita o copleșea: era gata să întindă mina, cind am sărit în picioare. Gîndul îmi venise deodată, ca o revelație. Dar, desigur, era rezultatul multor zile și nopți cind cîntăream și frămîntam faptele în cugetul meu, încercînd să ajung la un capăt.

Mi-am adus aminte cum Aurelia îl alungase pe Baltazar de la poartă, a doua zi după ce fi făgăduise iubire veșnică, la prima lor întîlnire, relatată chiar de ei, și deci foarte exactă. Nu mă interesa de unde pornise răceala aceea a ei, atit de aspră: poate era un reflex de apărare — nu-mi pasă! Important este că, alungat, Baltazar găsisse ceva din ea ogîndind în fața Boiangierului. Era o tranziție.

— Trebuie să-l urăști! am strigat imperativ, adresîndu-mă feței. Să-l urăști de moarte!

chipul crispat, unghiile parcă îi zgiriseră obrazul, îl desfiguraseră. Pe urmă toată ființa ei se lumină, în ochi i se aprinsă o rază din soare, dezvăluînd o frumusețe înmîită în cele trei ore.

O asemenea frumusețe nici nu putea să se tragă din lumea unde trăiam cu toții — venea din locurile îndepărtate ale cerului, filtrată de calea lactee.

Ea cuprinsese minile lui Baltazar și-i spuse:

— Am economisit trei ore. Te rog, ia-mi-le! Sînt ale tale!

Ne-am așezat pe nisip.

— Și-acum, am vorbit eu, fiindcă avem timp, am să vă spun povestea vâhinei.

★

Zborul celor două nave îndată după lansarea rachetei s-a înscris pe o traiectorie oblică față de orizontul pămîntului și primele cinci minute a fost urmărită de obiectivele și tele-obiectivele de pe elicopterele și avioanele aflate de multă vreme în aer, la înălțimi succesive. Timp de cinci minute, televizoarele din amîndouă emisferile au transmis imaginile captate astfel. În acest timp, scurt de altfel, nici o privire și nici un obiectiv nu s-a întors în altă parte a cerului, cu o excepție. În grupul de ziarști aflați la fața locului, pe al doilea promontoriu, era unul trimis al revistei ilustrate „Cosmos”, răspîndit în toată lumea; confrății acestui om nu dădeau mulți bani pe el, fiindcă avea păreri personale și uneor! se pomenea visînd, treaz, ziua-n amiaza mare. Cu ani înainte, cind era foarte tinăr, făcuse războiul în aviație, iar spre sfîrșit trecuse în marină. Fusese doborît de șapte ori, rînit grav o dată, iar mai ușor nu se mai știa de cite ori, căci își îngrijea rănile singur, fără să le declare. Devenit marinar, trecuse

Desene de MIHAI GHEORGHE

Adjutantul fugea spre parc, unde avea înțînire cu fata. Intîlțise: agentul de librărie îi captivase pe toți cu atlasul, le expli-case deosebirea dintre Guyana și Guineea, dintre Geneva și Genova.

Ginevra, sora adjutantului, rămăsese acasă și răsfoia atlasul. Ea dădu primele informații.

Pentru cei trei dispăruiți, și pentru familiile lor, pentru lucrătorii de la fermă, data zilei era nu 3 ci 2 mai! Chiar și calendarul din casa arăta la fel. Era de neînțeles; ruperă fiila și o lăsară baltă.

— Pe cine?

Se trase înapoi, îngrozită; arătăm spre Baltazar, cu un gest irevocabil.

— Cum să-l urască, dacă țin la el mai mult decît la mine?

— Trebuie! Fă un efort și urăște-l! Am nevoie să fie liber de dragostea ta. Numai trei ore!

Eva ceasul unsprezece; soarele se apropia de înaltul cerului. De pe mare se ridica boarea violetă dinspre miezul zilei.

— Urăște-l pină la ora două!

Își acoperi fața cu minile începu să tremure, se strînse, în sine, încovoaiată, de parcă o gheară i-ar fi despicat pieptul și i-ar fi sfișiat inima.

— Te urăsc! zise, cu un șuier. Te urăsc de moarte. Du-te de lîngă mine!

L-am luat pe Baltazar de mină.

— Haide! N-avem multă vreme!

Aurelia mai apucă să-mi spună:

— Să nu mă uiți aici! Vino de mă eliberează. Să nu mă lași pradă urii!

★

Camioneta lui Baltazar aștepta în marginea șoselei, la o sută de metri. Am pornit repede spre colina Boiangiului. Pe drum i-am dat însoțitorului meu toate instrucțiunile. Am pornit cind mai aveam un sfert de milă și am tras într-o vîioagă, printre cantuși, ca să nu ne vadă jandarmii.

— Iată aparatul de fotografiat. Știi tot ce ai de făcut. Întoarce-te la vreme!

Socotisem o oră drumul, dus și întors. Îi rămîneau două ore pline. Aparatul de fotografiat, cu film de doi milimetri, era cit o rozetă prins la butoniera cămășii și putea face o sută de clișee. Speram să ajungă.

Rememoram această întîmplare petrecută de multă vreme, cind nu exista a patra colină, cind Baltazar nu o cunoscuse pe Aurelia, iar eu nu venisem în regiune.

— Eu unul, spuse Baltazar, nu mai am nici o îndoială că se trăgeau din spirite necurate!

— Nu există nici o dovadă. Și-apoi, repet, cu tehnica de astăzi, ce nu se poate?!

— În ceea ce privește ziua aceea, reuă Baltazar, de la 2 la 3 mai, e un timp pierdut pentru cei trei aviatori, sau un timp cîștigat pentru restul oamenilor?

Tocmai aici e ciudățenia cea mai mare! Cele douăzeci și patru de ore n-au fost pierdute de primii, n-au fost cîștigate de ceilalți. S-a produs un decalaj, care continuă, cu toate că s-au acordat o îndădare. Cei trei, în mod convențional trăiesc în aceeași zi a săptămînii cu toată lumea, n-au nici măcar sentimentul că se află cu douăzeci și patru de ore în urmă. Diferența va apare cind vor fi pe patul de moarte; atunci vor constata cu surprindere că le mai rămîne de trăit o zi.

— Eu, dacă s-ar putea, intervenii Aurelia, aș sări cite o zi în fiecare săptămînă. Le-aș trece în carnetul de economii, as primi dobindă, și le-aș scoate odată, cind mi-ar conveni mai mult, cind aș fi foarte fericită.

Se întoarse spre Baltazar, își lăsă capul pe umărul lui.

— Toate economiile îi le-ăs da tie!

El îi mișcă părul, dar gîndul i se concentra în altă parte.

Dacă toate au reușit atit de bine, nu înțeleg ce s-a întimplat la urmă.

— Pină azi n-am știut nici eu. Ia ascultă: pe cind Hangul mai era aici, i-ai văzut vreo dată dantura?

— O singură dată: stătea în ușa hanului, iar eu treceam pe drum. Nu știu ce nestăpînire l-a cuprins, simțisem de mult că nu-mi poartă simpatie, dar nu-și dăduse niciodată în vileag ura care am surprins-o pe chipul lui în clipa aceea. O citime de secundă, am văzut limpede, a luat chip de fiară și parcă a dat să se năpustească spre mine, cu gura căscată, să mă sfișie. Atunci i-am văzut dinții și măselele, pină în fundul gurii.

— Îi lipsea vreun dinte?

— Nu. Avea dantura întreagă și fioroasă; chiar m-a făcut să simt un curent rece pe șira spinării.

— Dacă-i așa, ai să înțelegi restul fără nici o explicație. Știi care era rolul comparativului și capacitatea lui de a înregistra schimbările survenite în structura umană. Ca să-ți dau un exemplu, o dată, unul din aviatori, în așteptarea camionetei, s-a jucat citeva clipe, în poartă, cu călelul, și, un sfert de oră mai tîrziu, aparatul îi descoperira un purice, refugiat tocmai sub guler. Nu-ți mai spun că, datorită acestui accident, a fost deparazitată toată Baza; s-au folosit două cisterne de insecticid. Măsură nu era exagerată. Închipeții că puricii s-ar fi prăsiți și, în ziua zborului, ascunși prin combinoanele cosmopolitane, o pereche din ei ar fi ajuns în cer.

Mario Benedetti PRIETENI DRAGI

— Nu știu. Temperatură. Și o dor rinichi.
— Chemați doctorul.
— Sigur.
— Omul în albastru făcuse un semn lustragiuului. Acesta scutit o jumătate de scobitoare și se apropie fluierând.
— De câteva zile ești mahmur — spuse celălalt.
— Da.
— Și știu că e în legătură cu mine.
— Lustragiuul se opri din văcut și privi de jos, cu dinții strînși, închind ochii pe jumătate.
— Adevărul e că tu te ambeleză imediat.
— Adevărat?
— Ți se năzare că un tip a făcut ceva rău și nimeni nu te mai poate opri. Ce știi tu de ce a făcut-o?
— Și ce-ai făcut?
— Vezi? Așa nu se poate. Ce-ar fi să vorbim sincer?
— Bine. Vorbeste.

Amindoi priviră pantoful sting care începuse să stralucească. Lustragiuul mai trecu o dată

DIN PROZA LATINO— AMERICANĂ

— Teribilă căldură — spuse chelnerul.
— Omul cu costum albastru pară că și va lărgi cravata, dar în cele din urmă lăsa să-i cadă bratul de-a lungul corpului. Apoi, cu ochii de sîstă, examină strada prin cristallul enorm al ferestrei.
— E un adevărat abuz — spuse chelnerul în plin octombrie și să ne coacem în felul asta.
— Ei, nu-i chiar așa de grozav, — spuse omul în albastru, fără să se impresioneze.
— Nu? Și cunoci ce-o să fie în ianuarie?
— Și mai multă căldură. Nu fi îngrijorat.
— Din stradă, un om slab, cu pălărie, privea îndărăt, punindu-și minile ca un ecran în dreptul ochilor, pentru a evita reflexul geamului. Idată se-l recunoscu, deschise ușa și se apropie surizind.
— Omul în albastru nu-l luă în seamă decât cînd celălalt ajunse în fața lui. Numai atunci îi întinse mîna. Celălalt căută, cu o privire rapidă, care dintre scuturile împletite care mai pătrunseră cu posteriorul său. Apoi se așeză, fără să-și descărtoze mușchii.
— Cum mai merge? Întrăbînd încordînd.
— Ca de obicei — spuse omul în albastru. Veni chelnerul, răsufînd greu, să ia comanda.
— O cafea... slabă, te rog.
— Cîta timp rămăseră tăcuți, privind afară. Trecu, printre altele, o femeiească neliniștită, îmbrăcată cu o bluză ușoară, și cel de curînd sosit se agită pe scaun. Apoi făcu o mișcare semnificativă cu capul, ca și cum ar fi căutat comentariul, dar celălalt nu voi să surîdă.
— Frumoașă zi ca să fii bogat — spuse celălalt.
— De ce?
— Te trîntești în pat, nu te gîndești la nimic și te scori, cînd se face răcoare, începi din nou să trăiești.
— Depinde — spuse cel cu costum albastru.
— Adică?
— Se poate trăi și așa.
— Chelnerul se apropie, lăsă cafeaua slabă și se depărta mergînd răsîrînt, pentru ca să se știe că transpirația îi întărise pantalonii.
— Patroana mea e bolnavă, știi? — spuse celălalt.
— A, da? Și ce are?

cu plușul pe care apoi îl îndoi cu grijă. „Face douăzeci și cinci” — spuse. Luă un peso, dădu restul și se duse fluierînd la oltă masă, în timp ce relua mestecarea jumătății de scobitoare pe care o păstrase între mîșele.
— Tu crezi că nu-mi dau seama? Ți-ai băgat în cap că eu am vorbit cu bătrînul ca să ieși tu prost.
— Și?
— N-a fost cu scopul ăsta, crede-mă. Nu sînt atît de imbecil.
— Nu?
— I-am vorbit ca să mă apăr. Toți susținneau că eu am intrat la Agenție înainte de ora nouă. Spuneau că eu văzusem blestemata aia de hirtie.
— Așa este.
— Dar eu știam că tu intraseși mai devreme.
— Un băiețuș zărentăros și mîrosînd urît se apropie ca să le ofere puștile de mentă. Nici măcar nu-l spusera nu.

— Bătrînul n-a chemat și mi-a spus că lucrul e grav, că cineva a trîncănit. Și că toți spuneau că eu am răzut hirtia înainte de nouă.
— Omul în albastru nu răspunde nimic. Își trase cu grijă pantalonul și puse picior peste picior.
— Eu nu i-am spus că ai fost tu — con-

tinuă celălalt nervos, ca și cum ar fi fost pe punctul să o ia la fuga sau să izbucnească în plîns.
— I-am spus că au fost alții înaintea mea. Nimic mai mult... Trebuie să-ți dai seama...
— Imi dau seama.
— Trebuie să mă apăr. Dacă nu mă apăr, mă azvîrlesc afară. Știi bine că bătrînul nu glumește.
— Și face bine.
— Spui așa fiindcă ești singur. Poți să riști. Eu am nevastă.
— Atunci mierlește-o.
— Celălalt făcu un zgomot cu ceasca, pîrînd că vrea să steargă insulta. Privi într-o parte și alta, deodată palid. Apoi, gîfîind, descumpanînd, ridică învelul capului.
— Trebuie să-nțelegi. Crede-mă că știu prea bine că tu, dacă vrei, mă lichidezi. Ai cum s-o faci. Cum era să fac ceva contra tu? Nu ai decît să telegrafezi lui Uguarte și s-a zis cu mine. Ți-a spus că să vezi că îmi dau seama. Nu era să lovesc tocmai în tine care ești întîm cu Rengo... Mă înțelegi acum?
— Fiește că te înțeleg.
— Celălalt făcu un gest brus, în chip de protest, și fără să se sperie, împinse paharul cu cofet. Apa se cărsă în rața, căzînd din plin pe pantalonul albastru.
— Iartă-mă. Sînt foarte nervos.
— Nu-i nimic. Se usucă imediat.
— Chelnerul veni, adunînd bucățile mai mari de sticlă. Acum părea că suferă mai puțin de căldură. Sau că uitase să arate.
— Cel puțin spune-mi, ca să mă liniștesc, că n-ai să telegrafezi. Azi noapte n-am putut închide ochii...
— Știi ce?... Vrei să-ți spun un lucru? Lasă subiectul ăsta. Am impresia că mă otrăvește.
— Atunci n-ai să...
— Nu te mai gîndi la asta.
— Știam eu că o să-nțelegi. Îți mulțumesc. Din suflet, băiatule.
— Nu te mai gîndi la asta.
— Intodeauna am spus că ești un tip bine. În definitiv, areai dreptul să telegrafezi. Fîndcă nu m-am purtat frumos... o recunoșc... trebuie să mă gîndesc că...
— Va să zică nu poți să taci?
— Ai dreptate. Mai bine te las liniștit.
Se ridică încet, împingînd scaunul cu destul zgomot. Vru să-i întîndă mîna, dar privirea celuilalt îl descurajă.
— Atunci, ciao — spuse. Și știi, întodeauna la dispoziție... pentru orice...
— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.

— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.
— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.
— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.

— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.
— Omul în albastru abia mișcă din cap, ca și cum n-ar fi vrut să exprime nimic concret. Cînd celălalt plecă, chemă chelnerul și plăti cafelele și paharul spart.

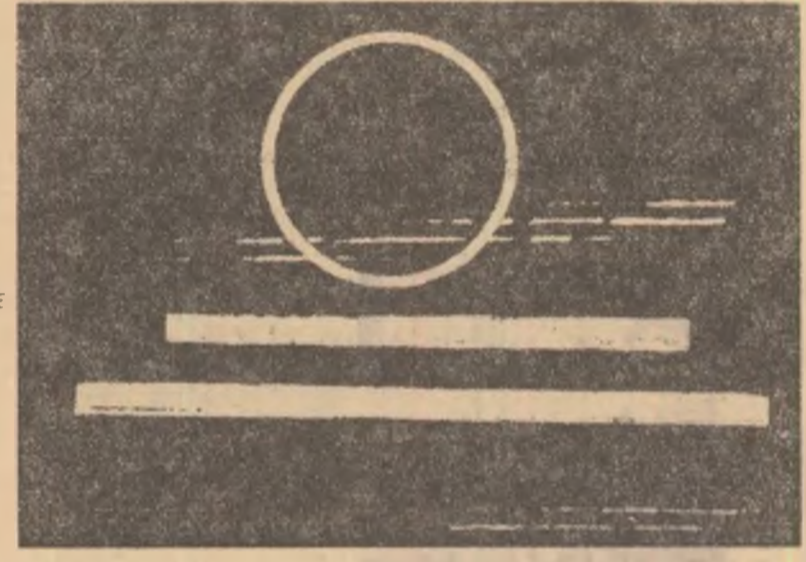
În românește de
PAUL ALEXANDRU GEORGESCU

Între fantazie și realitate

(Urmare din pagina 3)

o confirmare în urmele materiale ale trecerii ei prin această lume: „Și tu erai dulciosa, mamă... Puținele cărți ce au rămas de la tine, cu pagini însemnate pe margini, spun că-ți era drag să visezi, povestesc că te-au încîntat și pe tine vorbele sonore și ritmala cîntare a versurilor.” (Mama)
Paginile însemnate pe margini sînt, în această evocare a unui trecut dispărut pînă și din amintiri, singurul suport real al fantaziei. Încolo totul e proiectie a unor sentimente prelucrate artistic, care capătînd unei o stranii autonomii, caută neliniștit să se așeze pe o realitate: „... apropierea celei mai ciudate se face într-o clipă: simțiri ce nu le pricep, mă încercăz; lucruri ce nu le-am bănuț, îmi par firești și o sete, o necurmată sete de iubire mă învinge.”
Îndărățit imagini pe care fiul o construiește cu propriile sale visuri și nostalgii nu

invelitul ei material dar continuă să vibreze nevăzut: „...ceva imaterial parcă plutește în casă, care străjuie, se înduioșează de atîta pietate și nu poate lua trup; și nu poate da glas ca să mulțumească celui ce a cristalizat amintirea ei, și a-nmărmurit, ca în palatul fermecat din povești, mersul trecătoarei vremi.” (Ex-voto) Mai este nevoie să spunem că printră aceste rînduri se poate citi clar un reproș bine învîlulit la adresa tatălui său care nu a avut altfel pietate încît să păstreze, în amintirea moartei, urmele materiale ale trecerii ei prin lume și să întredă iluzia, alit de dragă poeziei, că s-a oprit în loc, mersul trecătoarei vremi? Înțelegem, în lumina acestui cult al conservării trecutului în carcasa lui materială, de ce romanul **Bruges-la-Morte**, a lui Georges Rodenbach a produs asupra lui Anghel o impresie extraordinară. Nu se poate închipi o lectură mai potrică, mai înfrîntă cu suflului său vesnic absorbit de trecut ca de vidul unei pompe, năzuind per-

se află însă o realitate ci fantoma unei realități. Astrul matern de care poetul își leagă în mod deliberat destinul, e un astru care luncă mereu în trecut, într-o lume de umbre și de goluri, o lume scufundată, iremediabil pierdută. Figura mamei, de timpuriu dispărută, copilește regretată și alit de strîns asociată în suflul poeziei cu propria lui fire mediativă și iubitoare de frumos, este nucleul care iradiază o permanentă vrajă a trecutului.
Dimitrie Anghel afirma de multe ori, incidental, ca și cum cuvintele i-ar scăpa fără voie, doar din prea plinul convingerii, că amintirea constituie materialul artei, în genere și, în orice caz, al propriei sale arte. Cînd în 1911 un incendiu îi devastează locuința, distrugînd toate pioasele relicve poezii și disperat, a pierdut chiar unelele sale de lucru. Urmele trecutului care dorm în sertare nu sînt pentru el simple obiecte uitate și lipsite de viitor, dimpotrivă ele alcătuiesc „comoara aceea ce e absolut necesară unui suflet de artist”. Cînd întîmplarea le scoate în cale, aceste obiecte pot deveni fulgerul care luminează deodată o lume vastă, de mult cufundată în trecut și în uitare. Într-un sens, incendiul care consumă și alte întîmplări nefecitate a precipitat de altfel poetul într-un sanatoriu de boli nervoase, capătă o semnificație simbolică cu falimentul tatălui său. Făcîndu-și curaj, în **Triumful vieții**, poetul se silește să recapete puterea de a lucra materialul favorit al artei sale, trecutul și fără ajutorul prețioaselor sale auxiliare:
„Ca într-o subterană obscură trebuie să te cobori în suflul tău și să proiectezi lumini, ca să mai poți alina ceva. Ca atunci cînd pui urechea la pămînt, ca să auzi de departe cum vîe surd un zgomot, așa trebuie să te pleci asupra inimii tale și să ascuți, încetinel, cum bate în ea trecutul.” (Triumful vieții).

petuu să rețină timpul în epavele obiectelor ca vîelul mării într-o scoică. Bruges, Venetia cu canale moarte, orașul în care trecutul, ca într-un muzeu, își supraviețuiește, constituie cadrul ideal pentru durerea unui suflet rămas stingher. După moartea soției, eroul alege cu premeditare un cadru potrivit durerii sale și, mai ales, dorinței sale de a continua să trăiască în atmosfera unui vis pierdut. Acest cadru nu poate fi decît Bruges: cu o minime de muzeolog, soțul neconsolat reconstituie imaginea trecutului mort în inima unui oraș mort. Toate lucrurile își reiau locul de odinioară în liniștea sacra a templului amintirii: de pe apa clară a ogînzilor, praful e înlăturat cu o gingașă prudență; „pour ne pas effacer son visage dormant au fond”. Femeia reală care, semăndînt alit de bine cu dispărută, intră în acest sanctuar cu gîndul de a da realitate unei fantome, se dovedește a fi o copie înșelătoare a idealului pierdut. Moartea ei face să triumfe asupra materiei vulgare, visul, poezia, idealul. Se înțelege ce coplesitor umplea o asemenea lectură tiparul suflului al lui Anghel, care avea de reposedat tatălul său nu numai prematură dispariție a mamei ei și indiferența față de amintirea ei.
Dimitrie Anghel are, spre deosebire de tatăl său, un adevărat cult al obiectelor și al valului lor afective, considerînd-le un fel de relicve pe altarul trecutului. Multindu-se după moartea tatălui într-o nouă locuință, împreună cu un prieten, aspirant și el la favoarea muzelor, dîuce cu sine „ramăștele unei mobile vechi părintești” pentru a da înălțurătoare un **ex-voto** statornic (Nicula Beldiceanu). Într-o cameră de hotel, lucrurile au pentru el „ceva urzuc”, suferă că nu au putut „lega nici o prietenie cu nimeni”, în jurul lui, poetul simte „singurătatea unui cub gol”. Are oroare de profanarea unui trecut ca de pîngărită unui mormînt. O veche casă boierească, devenită local de familie sub ochii mirați ai portretelor de familie, îl goneste în căutarea unei atmosfere mai pure: „Și sentimental; desugustat, (care nu e altul decît poetul — n. n.), ridicînd o crizantemă căzută, se furișează pe use și iese în aerul curat al nopții”. (Pietate). După ce, împreună cu un prieten, a locuit mai mult timp într-o casă care altă dată a aparținut unui artist, lucrurile, depozite credincioase ale unei intimități străine, încep totuși să se înmulțescă și să accepte pe noii stăpîni: „numai o epină străveche ne rămînea hursuză și neprietenoasă”. Încercînd într-o zi să mute din loc, instrumentul soate un sunet lugubru „de bestie rănită, care rîncea la noi cu dinții ei de fildeș înălțănti”. (Ex-voto). Impresionați, noii locatari sînt nevoiți să lase la locul ei. Trecutul are drepturi indiscutabile pe care poetul le respectă cu evlavie. Cerînd „pietate”, în conservarea trecutului, el o cere împotriva tatălui. Toate simbolurile care se situează în constelația paternă au un substrat revendicativ. „dușmanul florilor” este și dușmîndul poeziei lipsită de apărare a trecutului. În **Flora de aloe**, „omul de afaceri” căruia naratorul îi spune „tata”, este într-adevăr tatăl său, cumpărătorul insensibil al unei case pline de amintirea stăpînului dispărut sau ruinate sau rătăciti prin lume. Întrînd împreună în căminul străin, tatăl și fiul capătă instantaneu semnificația a două simboluri antagonice: „Ținîndu-mă de mîna ei nu-și dau seama că visul și cu banul intrau la oală, nu știa că duce visul de mîna...”
Tatăl vizitează noua proprietate cu sentimentul unui negustor care a făcut o afacere bună, indiferent la viața acunsă a casei și trecerea lui prin spațiul înțîmțiat și brusc dezvăluit a lucrurilor, capătă aproape semnificația unui viou.

Sfios și reticent, fiul înregistrează reacția negativă a lucrurilor, ascultă înfiorat boabele sonore a mătîniilor care atînce de o mină străină se risipește deodată, nimerînd print-o curioasă întîmplare sub țalpa nepăsătoare a noului stăpîn și remarcă privirea încercată „de muștrare” cu „geamurile aburite de ceață cînd aprinde cineva îndărățul lor un chibrit” a bătrînei slujnice.
Pentru Dimitrie Anghel, tatăl reprezintă victoria materiei asupra visului, a banului asupra amintirii, a vulgarității asupra poeziei, a arendașului asupra etericei Eriifilia.

punct și virgulă

A. Kolnă

— Înca unul din graficienii militanți, care au publicat mai cu seamă „Cuvîntul Liber” — A. Kolnă, nu mai este printre noi. Din pleada Jiquidi, Ross, Anestin, Nicolae Cristea, Kazar, în aceiași salt împotriva reacțiunii fasciste, cu Georg Grosz, Kœthe Kolvitz, Masserel, Zille, prezenți în tranșeul revistei.
După peregrinări în Austria, America, A. Kolnă se stabilește la Paris în anul 1945, după ce a lăsat în România o serie de gravuri care îl consacrau ca pe un virtuoz al genului. El a ilustrat tablourile lui Elizer Steinberg pe care l-a înținat la noi, iar la „Cuvîntul Liber”, a publicat ciclul de gravuri „De sub joben”, în care a expus prima figură hidă a exploatareului, a călăului luminii, a tipului clasei dominante, cu o vigoare de scrijeliri de spadă.
Iată ce scria Henri Barbusse, în prefața albumului, intitulat „De sub joben”: „Ea, bizară și prezintă imagini care se prezintă, iese înșile cu o alit de teribilă precizie, gravuri care se imprimă în ochii noștri... Ce cuvinte s-ar mai putea adăga în mod util la un asemenea cortegiu?”
Imaginați-vă un sinistru magician al timpurilor vitoare, care evocă societatea noastră, sau, cel puțin, o sumbră latură a ei: stăpîni ai momentului, oameni care în culisele istoriei contemporane, conduc totul. Îi vezi apărînd unul cite unul, în cadrul seculului lor recitîndu-l, modelați în umbră prin fine trăsături de lumină și alinîndu-se cum trebuie ei să se așineze: monstruoși, înfricoșători, identici. Așa cum ei au fost, așa cum ei sînt.
Sînt proprietarii cu fețe coagulate de negri și pe care citeva zgîriețuri face reliefuri lor. Sînt cei „aleși”, cu zimbetul lor de ipsos. Sînt „patrioții”, gîfîțuți pompoși, al căror craniu are forme stranii și strimbe și, ca accesorii, o pereche de cizme ca un altă înaintea lor, și, la orizont, două spinzîrători ca două jumătăți de eruce încercîndu-se.”
La Paris, Kolnă a continuat să facă o pictură mereu angajată, o impresionantă frescă a lumii de mizerie, a celor pentru care viața este o suferință continuă, durere endemică. Continuînd expresivitatea gravurii, el trece, dacă pot

spune astfel, în o gravură pictată, impresionantă și, de aci, puternic militanță.

Ștefan ROLL

Jean Follain
Jean Follain, remarcabil poet contemporan, a murit anul acesta, în Piața Concordie, în chip năpraznic, la miezul nopții de 9 spre 10 februarie.
El plecase de la berăria Lip, de pe Saint-Germain-des-Près, pe la orele 19 și jumătate și se duse la cinele Amielilor hîrtoagelor, pe o luntre a Touring-clubului. De aici plecă pe la 23 și 40. Peste cîteva minute, traversînd distrat trecerea interzisă pîcionilor — fu răsturnat și ucid. Fiind o moarte anormală și pe o cale publică, corpul său a fost dus la Institutul medico-legal și autopsiat. A urmat și o anchetă. De aceea abia peste o săptămîină cadavru a reintrat în posesia familiei.
În alături număr al revistei trimestriale *La Passerelle* (6, primăvara '71), Pierre Bernar amintea că de mult timp „obsedat” de mîșini, răsturnat și rînit alături, a dîna scîpase în noembrie trecut dintr-un teribil accident, numai eu

hora din pat, mormăia și te obliga să te ocupi de el. Ca de un copil mare și incapabil să se descurce singur. În mașină, după cîteva kilometri de drum, cădea obosit în așipiri brusie, se prăvălea ca un sac și nu lipsea mult să spargă parbrizul la o înfrînare subită.

Din aceeași evocare — delor convențională — aflăm că Jean Follain era foarte vorbăreț, protestatar, un permanent nemulțumit, pravecînd mari discuții dacă o ospărită nu cunoștea franceza, dacă nu i se servea vinul solicitat, dacă i se cerea să se conformeze unor reguli (dispoziții generale) și multe altele. E clar că se complăcea în rolul „perfectului nemulțumit”. Stăruința unui a dîna la împlinirea amenințării celuilalt...
Sașa PANĂ

Emily Dickinson — editarea operii

Principala colecție de manuscrise cuprinzînd moștenirea literară a poetei americane se află la biblioteca universității din orașul Amherst și la colegiului din orașul Harvard, unde există majoritatea poemelor și a scrisorilor. Cele mai importante ediții au apărut după moartea scriitoarei (1896) — deoarece Emily Dickinson nu a publicat în timpul vieții decît un număr restrîns de poezii (8 și acestea anonime).

Primele ediții au fost scrise de sora poetei, Lavinia; ea s-a adresat în acest scop lui Mabel Loomis Todd, soția unui profesor de astronomie de la colegiul din Amherst, și celebrității critice Thomas Wentworth Higginson, care o cunoșcuse pe E. Dickinson. M.L. Todd a copiat poemele după manuscrise și a făcut prima selecție, iar împreună cu T.W. Higginson a schimbat punctuația și unele versuri, din dorința de a câștiga acordul editurilor. Rodul acestei colaborări a fost prima ediție de Poeme, un volum de 116 poezii care au sîmni interesului publicului, ceea ce i-a determinat pe editori să mai tipărească încă o ediție, anul următor, de astă dată fără contribuția lui Higginson, ceea mai valoroasă din cele publicate pînă acum, deoarece H. Johnson a inserat toate poemele transpuse numai după manuscrisele poetice, lăsînd la o parte alte surse și variante făcute pentru a „îmbunătăți” versiunea originală. O sarcină de viitor ar fi publicarea tranșierilor făcute de mîna de către M.L. Todd și a însemnărilor sale zilnice.
Nic. POPESCU

către Emily Dickinson. Susanei (Sue), și împreună cu cele trei ediții din secolul XIX, alcătuiesc volumul de Poeme complete de E. Dickinson (1924). Alte poeme au fost tipărite în 1929 și, puțin mai tîrziu, în 1930, apare o nouă ediție completă: Poemele de E. Dickinson. În 1935: Poeme nepublicate, iar doi ani mai tîrziu, o altă ediție completă. Pînă în 1943, manuscrisele aflate la Blanche Lussier în cea mai mare parte publicitate, dar multe din ele pe care le deținea L.M. Todd încă nu văzuseră lumina tiparului. În 1945, Millicent Todd Bingham, sora primei editoare, a poetei, tipărește un nou volum, intitulat *Facțere de melodii*, cu peste 630 poeme inedite și un volum de mărturii. Brocaturii strămoșești, în care M. Todd Bingham relatează faptele legate de primele ediții, de proces etc.
În 1950, universitatea Harvard achiziționează manuscrisele de la L. Dickinson, iar H. Johnson, în 1955, tipărește opera poetei în trei volume: Poemele de Emily Dickinson (ediție completă), ediția cea mai valoroasă din cele publicate pînă acum, deoarece H. Johnson a inserat toate poemele transpuse numai după manuscrisele poetice, lăsînd la o parte alte surse și variante făcute pentru a „îmbunătăți” versiunea originală. O sarcină de viitor ar fi publicarea tranșierilor făcute de mîna de către M.L. Todd și a însemnărilor sale zilnice.
Nic. POPESCU

povestiri

de Jacques Prévert

I Struțul

Cind Degețel, părăsit în pădure, începu să arunce pietricele pentru a regăsi drumul, habar n-avea că un struț îi mergea pe urme și-i înghițea pietricelele cite una.

Asta-i poveste adevărată și așa s-a întâmplat.

Este definitiv pierdut, adio pietricele, adio întoarcere, adio casă; adio tată-mamă.

— E dezolant, își spuse el printre dinți.

Deodată auzi un riset și apoi zgomotul clopotelor și zgomotul torentului, al trompetelor, o adevărată orchestră, o furtună de zgomote, o muzică brutală, stranie, dar nu neplăcută și complet nouă pentru el. Scoate capul prin frun-

ziș și vede struțul care dansează, care-l privește, se oprește din dans și-i spune:

Struțul

Eu fac zgomotul asta, sint fericit, am un stomac grozav, pot să măninc orice.

În dimineața asta am mîncat două clopote cu limbi cu tot, am mîncat două trompete, trei duzini de ouare, am mîncat o salată cu castron cu tot iar pietricelele albe pe care le arunca, le-am mîncat și pe-alea. Urcă-te în spatele meu, eu merg foarte repede, vom călători împreună.

Dar, spuse băiețelul, pe taică-meu și pe maică-mea n-am să-i mai văd niciodată?

Struțul

Dacă te-ai abandonat, asta înseamnă că n-ai chef să te revadă chiar așa degrabă.

Degețel

Cu siguranță că-i un adevăr ceea ce spuneți, Domnule Struț.

Struțul

Nu-mi spuse Domnule, că mă dor aripile, spune-mi Struț și gata.

Degețel

Da Struțule, dar maică-mea, oricum... Struțul (furios)

Oricum, ce? Pin'la urmă mă énervezi și p'ormă, vrei să-ți spun? Nu-mi prea place maică-ta din pricina maniei pe care o are de a-și pune mereu pene de struț la pălărie...

Degețel

Adevărul e că treaba asta costă scump... dar ea cheltuiește întotdeauna mult ca să-și uimească vecinii.

Struțul

În loc să-și uimească vecinii, ar fi făcut mai bine să se ocupe de tine; citeodată te mai pâlmuia.

Degețel

Și taică-meu mă bătea.

Struțul

Ah! Domnul Degețel te bătea. Este inadmisibil. Dacă copiii nu-și bat părinții de ce părinții și-ar bate copiii? De

altfel, nici Domnul Degețel nu-i foarte deștept. Știi ce-a spus cînd a văzut pentru prima oară un ou de struț?

Degețel

Nu.

Struțul

Ei, bine, a spus: „Bună omletă ar ieși din asta!”

Tînărul Degețel (visător)

Îmi amintesc cînd am văzut pentru prima oară marea, a meditat cîteva minute și apoi a spus: „Ce lighean mare, păcat că nu sint și poduri!”

Toată lumea a ris, dar mie îmi venea să plîng și atunci maică-mea m-a tras de urechi și mi-a spus: „Nu poți să rizi ca și ceilalți cînd glumește taică-tu?” Nu-i vina mea dar nu-mi plac glumele oamenilor mari...

Struțul

„Nici mie, urcă-te în spatele meu. Nu-i vei mai revedea pe părinții tăi, nu-ți vei mai revedea finutul.”

E-n ordine, spuse micul Degețel, și se urcă.

În goana mare, pasărea și copilul demarează și în urma lor e un nor mare de praf.

Pe pragul ușii țărani dau din cap și spun: „Încă un automobil împuțit!”

Dar țărâncile aud struțul care galopează și în care sună clopotele: „Auziți clopotele, spun ele făcîndu-și semnul crucii, e o biserică care jude, aleargă dracul în urma ei!”

Și toți se baricadează pînă a doua zi dimineață, dar a doua zi struțul și copilul sint departe.

III

Dromaderul nemulțumit

Era odată un Dromader care nu era deloc mulțumit.

În ajun spusese prietenilor săi: „Vărul este cu tatăl meu și cu mama mea, vom merge să ascultăm o conferință, așa sint eu!”

Și ceilalți spuseră: „Oh, oh, o să audă o conferință, e minunat” și el mi-a dormit toată noaptea atît de nerăbdător și uite că nu era mulțumit pentru că conferința nu era deloc ceea ce-și imaginase el; nu era muzică și era decepționat, se plictisea foarte tare, avea chef să plîngă.

De o oră și trei sferturi un domn voluminos vorbea. În fața domnului voluminos era un vas cu apă și un pahar de spălat pe dinți fără perie și din cînd, în cînd domnul vărsa apă în pahar dar nu-și spăla niciodată dinții și vizibil iritat, vorbea de cu totul altceva, adică despre dromaderi și despre cămile.

Tînărul dromader suferea de căldură și apoi cocoșă il jena foarte tare.

Atunci maică-sa îi spuse: „stai liniștit nu-l deranja pe Domnul!” și îl ciupea de cocoșă. Tînărul Dromader avea din ce în ce mai mult chef să plîngă și să plece.

În fiecare cinci minute, conferențiarul repeta: „Mai ales nu trebuie să confundăm dromaderii cu cămilele, vă atrag atenția, domnilor, doamnelor și drazi dromaderi, asupra acestui fapt: cămila are două cocoșe, dromaderul n-are decît una!”

Toată lumea din sală spunea: „Oh, oh, foarte interesant” și cămilele, dromaderii, bărbații, femeile și copiii își vor nota pe calefele.

Deși conferențiarul reîncepea „ceea ce deosebește, de preferință pe cele două animale e faptul că Dromaderul n-are decît o cocoșă, în timp ce, lucrul căutat și atît de știut, cămila are două...”

La sfîrșit tînărului dromader îi fu de ajuns și precipitîndu-se pe stradă, mișcă pe conferențiar:

„Animalele, cămilă” strigă conferențiarul furios.

Și toată lumea din sală striga: „Cămilă, cămilă împuțită, cămilă împuțită!” Totuși, el era un Dromader, și un Dromader foarte curat.

IV

Elefantul de mare

Acesta este elefantul de mare, dar el habar n-are de asta. Elefantul de mare sau melcul de Bourgoque, asta n-are nici un sens pentru el, rîde de treburile astea și nu ține să fie cineva.

Este așezat pe burtă deoarece se simte bine așezat așa: fiecare are dreptul de a sta cum îi place.

Este foarte mulțumit pentru că gardianul îi dă pești, pești vii.

În fiecare zi mîncă kg și kg de pește viu. E cam neplăcut pentru peștii vii pentru că din treaba asta mor, dar fiecare are dreptul de a mîncă după placul său.

Îi mîncă fără să facă mofturi, foarte repede, în timp ce omul, cînd mîncă un păstrăv, îl aruncă mai întii în apă clocotită și, după ce l-a mîncat, vorbește despre treaba asta zile întregi, zile întregi și mai întregi:

„Ah! Ce păstrăv, dragul meu, îl mai ții minte!”

El, elefantul de mare, mîncă singur. Are niște ochișori cumsecade, dar cînd e furios, nasul lui în formă de trompă se dilată și asta îi înspăimîntă pe toți.

Gardianul lui nu-i face rău... niciodată nu știi ce se poate întîmpla... Dacă toate animalele s-ar supăra, ar fi o treabă cam afurisită. Ia închipuți-vă, micii mei prieteni, armata elefanților de pămînt și de mare sosind la Paris. Ce nenorocire...

Elefantul de mare nu știe să facă altceva decît să mînce pește, dar e un lucru pe care-l face foarte bine. Altă dată, se pare, existau elefanți de mare care jonglau cu dulapuri cu oglinzi, dar nu poți să știi dacă-i adevărat. Nimeni nu mai vrea să-și împrumute dulapul!

Dulapul ar putea cădea, oglinda s-ar putea sparge, asta ar însemna cheltuială; Omului îi plac animalele, dar ține mai mult la mobilele sale...

Elefantul de mare, cînd nu-l plictisești, este fericit ca un rege, mai fericit decît un rege, pentru că poate să se așeze pe burtă cînd are chef, în timp ce regele chiar pe tron, stă întotdeauna pe fund.

VI

Cal într-o insulă

Acesta este un cal care trăiește singur undeva, departe, într-o insulă. Mîncă puțină iarbă; în spatele lui se află un vapor; este vaporul cu care a venit calul, este vaporul cu care va pleca.

Nu este un cal singuratic, îi place foarte mult tovărășia celorlalți cai; singur se plictisește, ar vrea să facă ceva, să fie folositor celorlalți. Continuă să mînce iarbă și în timp ce mîncă, se gîndește la marele său proiect.

Colaj de J. PREVERT: BARBAT, FEMEIE ȘI COPIL

Marele său proiect e de a reveni la cai pentru a le spune:

— Trebuie să se schimbe

Și caii vor întreba:

— Cine trebuie să se schimbe?

Iar el va răspunde

— Viața noastră trebuie să se schimbe, ea este prea amărită, noi sintem prea nefericiți, asta nu mai poate dura.

Dar caii cei mari, mai bine hrăniți, aceia care trag coșciugile mîririlor din lumea asta, trăsurile regilor și care au pe cap o pălărie mare din pai de orez, ar vrea să-l împiedice să vorbească și vor spune:

— De ce te plîngi tu, calule,

Nu știi tu cea mai nobilă cucerire a omului?

Și ei își vor bate joc de el.

Atunci toți ceilalți cai, bieții trăgători de camioane, nu vor îndrăzni să-și spună părerea.

Dar el, calul care gîndește, meditează într-o insulă, va ridica vocea:

— Dar e adevărat că sint cea mai nobilă cucerire a omului, nu vreau să-i fiu dator.

— „Omul ne-a încărcat de daruri, dar omul a fost prea generos cu noi, omul ne-a dat bicicli, omul ne-a dat cravașe, pîntenii, apărătorii la ochi, hulubele, ne-a pus fier în gură, fier sub picioare, era frig, dar el ne-a însemnat cu fierul roșu ca să ne încălzească...”

„Eu am terminat, poate să-și ia înapoi bijuteriile, nu credeți? Și de ce a scris serios și cu litere mari pe ziduri — pe zidurile grajdurilor sale, pe zidurile cazărnilor de cavalerie, pe zidurile abatoarelor sale, ale hipodromelor sale și ale măcelăriilor sale hipografice...”

„Fiți buni cu animalele?” Mărturisiți totuși, că asta înseamnă să-și bați joc de lumea cailor!

„Atunci toți ceilalți bieți cai vor începe să înțeleagă și toți împreună se vor duce la oameni și le vor vorbi foarte răspicat”

Caii

Domnilor, noi dorim să vă tragem trăsurile, plugurile, să vă facem treburile și toată munca, dar noi să recunoaștem că e un ajutor pe care vi-l dăm: trebuie să ne ajutați și voi. Deseori ne mîncăți după ce am murit, mă rog n-avem nimic împotriva, dacă asta vă place; asta-i ceva la fel cu mîncatul dimineața, există unii care mîncă o-văz la cafea, în pat, alții care iau ovăzul cu ciocolată, fiecare cu gusturile sale; dar deseori, ne bateți; asta nu trebuie să se mai întîmple.

Mai mult; vrem ovăz în fiecare zi, apăsă proaspătă în fiecare zi și apoi vrem concediu și să fim respectați; Sintem cai, nu sintem boi.

Primul care ne mai lovește, îl mușcă-m.

Al doilea care ne bate, îl ucidem. Gata — și oamenii vor înțelege că am întins coarda și vor deveni mai cu judecată.

Rise calul, gîndindu-se la toate lucrurile astea care cu siguranță vor veni într-o zi.

Are poftă să cînte, dar e singur și nu-i place să cînte decît în cor; atunci strigă totuși: „Trăiască libertatea!” În celelalte insule alți cai îl aud și strigă la rîndul lor din toate puterile: „Trăiască libertatea!”

Toți oamenii din insule și cei de pe continent aud strigătele și se întrebă ce s-a întîmplat, apoi se liniștesc și spun ridicînd din umeri: „Nu-i nimic, sint niște cai!”

Dar ei nici măcar nu bănuiesc ceea ce le pregătesc caii.

Traducere de CLAUDIA DUMITRIU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMANIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Bălan, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Toiu

L

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion